ОВИД

СІЧЕНЬ
JANUARY 1960
РІК XI Ч. 1 (106)
Ціна 30с

НА СПЛАТИ ПО ОДНОМУ ДОЛЯРОВІ ТИЖНЕВО

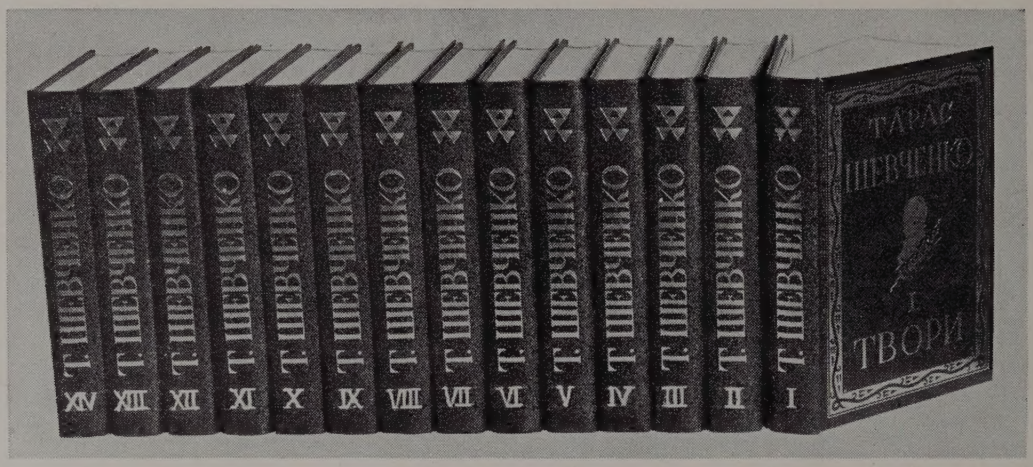

Повне Видання Творів Тараса Шевченка

Т. І. Поезії до року 1843.

Т. ІІ. Поезії 1843 - 1847 рр.

Т. ІІІ. Поезії 1847 - 1857 рр.

Т. IV. Поезії 1857 - 1861 рр.

Т. V. Назар Стодоля. — Різні твори.

Т. VI. Повісті: Художник. — Наймичка. — Варнак.

Т. VII. Повісті: Княгиня. — Музика. — Нещасний. Капітанша.

Т. VIII. Повісті: Близнята. — Мандрівка.

Т. IX. Журнал.

Т. X. Листи.

Редактор тт. І - X — П. Зайцев

Т. XI. Т. Шевченко, як маляр (160 репродукцій малюнків). Автор розвідки — Д. Антонович.

Т. XII. Т. Шевченко в чужих мовах. Переклади Шевченка на інші мови. Редагує Р. Смаль-Стоцький.

Т. XIII. Збірник статтей про Т. Шевченка та його творчість (в тому ще ніде недрукована праця Юрія Клена).

Т. XIV. Бібліографія творів Т. Шевченка та праць про нього. В. Дорошенко.

Перший наклад Повного Видання Творів Тараса Шевченка видав Український Науковий Інститут у Варшаві.
Появилося воно під редакцією окремої Редакційної Комісії в складі:
Голова — О. Лотоцький, секретар — Р. Смаль-Стоцький,
Редактор — Павло Зайцев.
Автори поясняльних статтей і дослідчих праць, друкованих у цьому Повному Виданні Творів Тараса Шевченка:

Антонович Д., Білецький Л., Брик І., Дорошенко В., Дорошенко Д., Дубицький І., Зайцев П., Кордуба М., Лепкий Б., Лотоцький О., Луців Л., Маланюк Є., Сірополко С., Січинський В., Смаль-Стоцький Р., Смаль-Стоцький С. і Чижевський Д.

Другий наклад Повного Видання Творів Тараса Шевченка видає Видавництво Миколи Денисюка напередодні 100-літніх ювілейних святкувань. Повне Видання Творів Тараса Шевченка Видавництва Миколи Денисюка матиме 14 томів, друкованих на доброму білому папері, гарно оправлених в імітацію шкіри, з позолоченням. Ціна за ввесь комплет цього монументального видання лише $ 60.00 на сплати по одному долярові тижнево або по 4 - 5 долярів місячно. За ближчими інформаціями та за ілюстрованими проспектами звертатися на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY
2228 W. Chicago Ave. Phone EV 4 - 3868
Chicago 22, Ill.

ОВИД

The Monthly Newsmagazine

Vol. XI. No 1. — January 1960

EDITOR
Mykola Denysiuk

PUBLISHER
Mykola Denysiuk Publishing Co.
2228 W. Chicago Ave.
Chicago 22, Iillnois, USA.
Tel. EVerglade 4-3868

Branches:
6 Churchill Ave.
Toronto 3, Ont., Canada
c. Santo Tome 4000
Buenos Aires, Argentina

Representatives:
Australia
Fokshan Library & Book Supply
1 Barvon St.
Glenroy W. 9. Vic.

England
Ukrainian Booksellers
49, Linden Gardens
London W. 2.

Belgium
Ihnat Stachij
Esneux en Iiege

Second-class mail privileges autorized at Chicago, Illinois

Authorized as Second-class mail, Post Office Dept., Ottawa

Composition by
Ovyd-Horizon Printing Co.
2228 W. Chicago Avenue
Chicago 22, Illinois — U.S.A.

Printed by The Alliance Press
1130 N. Ashland Avenue
Chicago 22, Illinois — U.S.A.

All rights reserved under International and Pan-American Copyright Conventions

Subscription $ 3.00 yearly

Видає й редагує
Микола Денисюк

Статті, підписані повним іменем або ініціялами, не обов'язково висловлюють думку редакції.

Всі права застережені

Річна передплата:

Австралія і Англія — шіл.	30.-
Бразилія — круйзерів	240.-
Аргентина — арг. пезів	120.-
ЗДА, Канада і ін. —	дол. 3.
Німеччина — ДМ	10.-
Франція — фр. фр.	800.-

ЗМІСТ

Іван Франко — **Святвечірня казка** 3
Богдан Лепкий — **Різдвяний Вечір** 5
Іван Кедрин — **Свято смутку чи радости** 7
Іван Розгін — **Наукова діяльність і наукові праці проф. М. Ветухова** 12
Роман Турянський — **Єгипет — країна пірамід** 16
Микола Денисюк — **Політичне інтерв'ю з О. Бойдуником** 19
Вернер фон Гайденштам — **Полтава** 22
Серед книжок: І. Витанович — Роман Ільницький; Німеччина і Україна 1934 — 1945; —о — Софія Парфанович: Люблю Діброву 27

На обкладинці: сл. п. Степан Бандера

ГОСТІ НАШОГО ВИДАВНИЦТВА

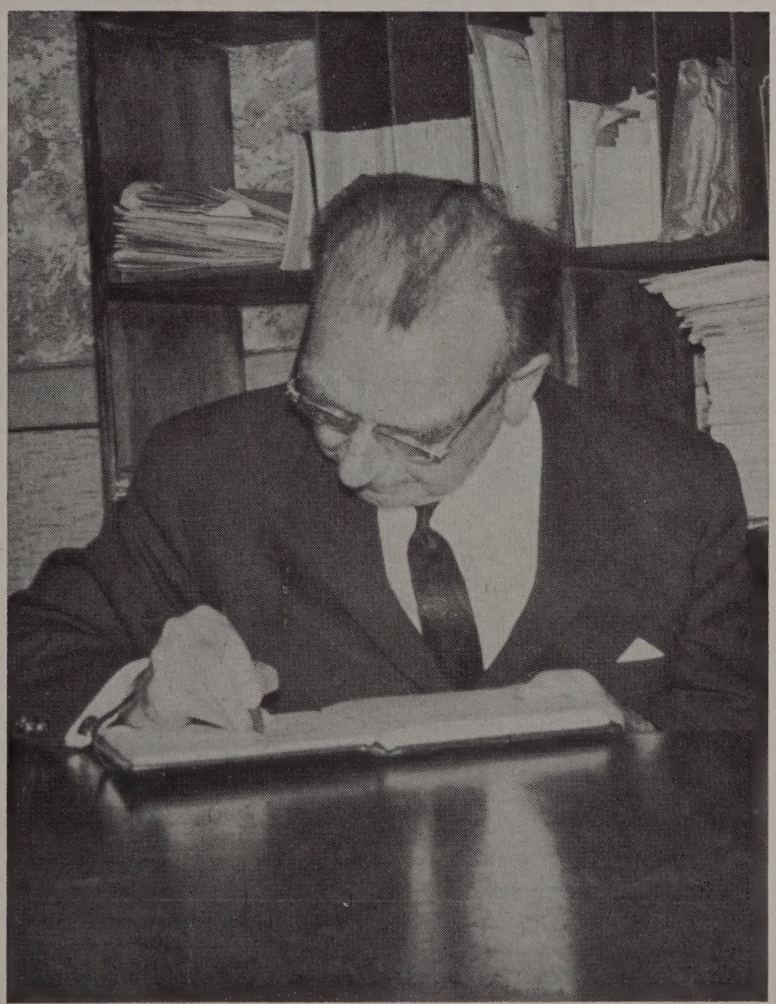

Інж. Осип Бойдуник — лідер ОУН, б. голова УНРади й колишній з. голови Надзірної Ради великої української видавничої спілки Українське Видавництво, Львів — Краків — Відень, вписується до пропам'ятної книги „Овиду"

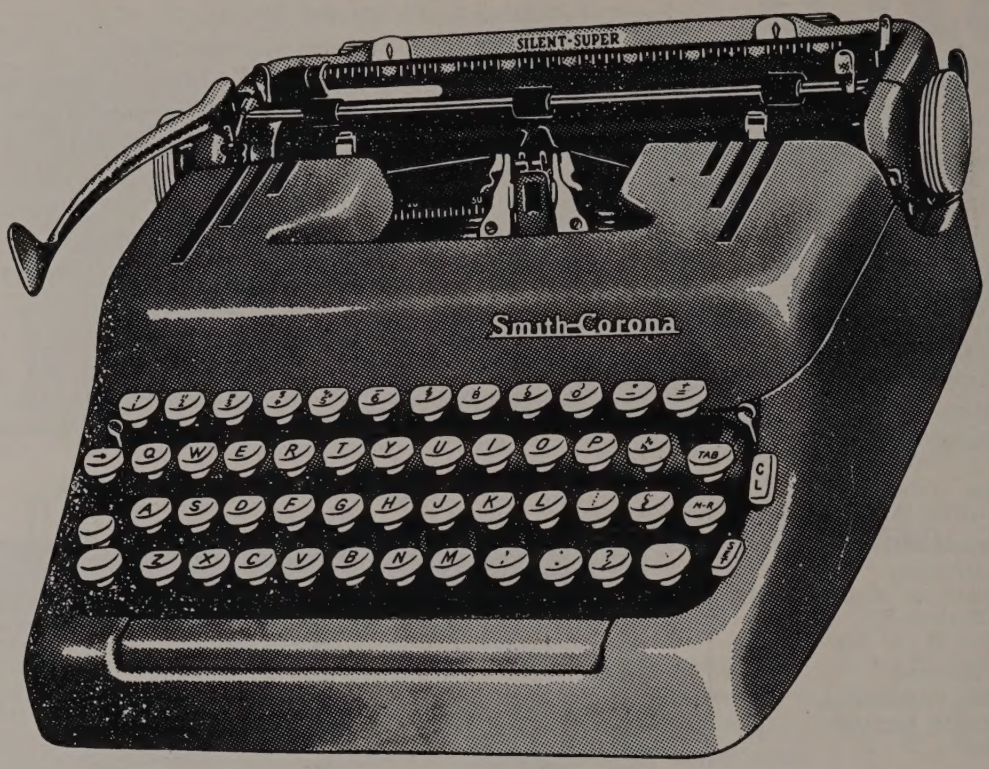

Smith Corona

Portable Typewriter

SILENT — SUPER — STERLING — CLIPER — SKYRITER

AUTORIZED DEALER:

MYKOLA DENYSIUK

2228 W. CHICAGO Ave. CHICAGO 22, ILL., USA

Маємо в продажу англійські, українські та в усіх інших мовах

МАШИНИ ДО ПИСАННЯ

найкращої американської продукції у великому виборі — по низьких, приступних цінах, на догідні сплати, без дораховування відсотків.

Приймаємо позамісцеві замовлення і висилаємо машини до писання до всіх стейтів ЗДА та до інших країн.

Якщо хочете придбати собі або Вашим рідним доброякісну та ще й із фабричною ґарантією машину до писання, звертайтеся до нас особисто, письмово або телефонічно, а ми обслужимо Вас скоро й догідно.

РІК XI., Ч. 1 (106)

ОВИД

СІЧЕНЬ 1960

Іван Франко

Святовечірня казка

Схилившись о вікно, сиджу я в час вечірний,
І зір мій мчить в простір глухий, мрачний, безмірний,
І думи в світ летять, в хатки низькі й палати,
Як буде мир Христа Рожденного вітати.
Бо вечір се святий, палає світло всюди,
І огник радости у кожній тліє груди.

„Ось вісімнадцять сот вісімдесят три літа,
Як Той родився, що став Учитель, Світло світа,
Що за слова любви умер на хреснім древі,
За правду завішав усім вінці терневі.
І справджується Твій завіт, Болющий Христе.

Чи в світі виросло любви насіння чисте,
Що сіяв Ти, — чи став щасливіший, кращий він,
Не знаю, тільки те осталося без змін,
Що за кровавий труд, заплатою єсть голод,
Що волю й дотепер б'є самоволі молот,
Що гонять за любов, за правду висмівають,
Що втішній сумних, голодних ситі лають."

Отак у самоті я думав, в тьмі кімнати
Так сумно, важко тут те Свято зустрічати
Без слова любого, без друга і без роду,
Я рад був з каменем на шиї вскочить в воду.

А втім, нараз — се що заблисло в моїй хаті,
Мов сонічко зійшло і блиски дав богаті?
Мій зір осліплений схилився вниз в тій хвили,
А втім почувся звук, так ніжний, чистий, милий,
Що мов роса свята, на серце впав зболіле:
„Невже ж любов до мене тобі вже надоїла?"

Я зір підняв — і глянь: в надземній красоті
Стояла женщина — не в сріблі — злоті,
А в простім, хоч зовсім не вбогім, чистім строю,
З лицем, осяяним здоровлям і красою
І з думки виразом могучим на чолі,
І з оком, що пройма глиб серця і цілі
Простори земнії обнять, здається, в силі.

„Хто ти? — промовив я. — Слова твої так милі,
Знайомий так твій вид і голос серцю близький, —
Та чи любить Тебе я не занадто низький?"

„Ні ти, ані ніхто мені по роду рідний,
Коли любить мене не стане сам негідний.
Та нині свято, всі веселі, як хто може, —
То й прикро думать так на самоті, небоже.
О, знаю й я той біль. Недавно сумувала
І я так в самоті, відрадоньки не мала.
Хоч я між сестрами, як бачиш, не послідня
Красою й розумом, — та що ж, тому, що бідна,
То й власний рід мене цурався, — і много — много
Днів так сиділа я серед плачу гіркого...
Та днесь не ті часи, — сьогодні й я вже маю
Кохану рідню, — і днесь її збираю
На братній пир. Ходи. І ти ж рідня мені."

І понеслись ми враз на крилах херувима,
І став весь руський край у нас перед очима,
Широкий, килимом укритий сніговим,
І небо яснеє зорілося над ним.

Отсе рідня моя. Отсе моя держава,
Мої терпіння всі, моя будучність, слава:
Дністер, Дніпро і Дон, Бескиди і Кавказ,
Отсе, сини мої, мій чудний рай — для вас.
Любіть, любіть його. Судьби сповниться доля,
І швидко власть чужа пропаде з сього поля,
Не стане тих, що днесь на вас наругу зводять,
І щезне сила їх, мов сни вічні проходять".

І повела мене в сільськії хати.
„Ходім народові з цим святом щедрувати",
Де стріне біль, нужду, так і потіху лишить,
Де плач, ридання, жаль — гіркії сльози втишить,
Де чути звук пісень, там в серцях нехолодних
Розбудить жаль, любов до вбогих і голодних.
І за її слідом меншає горе всюди,
Росте надія, сил більшіє в кожній груди.

„Ходім до пастирів народа", — знов сказала.
В віконця яснії отцівські заглядала.
І наче той дзвінок вечірньою порою,
Так клич її лунав, мов поклик той до бою:
„Ставайте дружньо всі, і згідно всі, і сміло —
Бо ваших рук важке, святе чекає діло.
Ви сіль сеї землі. Як звітріє вона, —
То чим посолять хліб із нового зерна?"

І дальше ми в міста летіли між варстати,
Де тісно, вогко, де в день сонця не видати,
І в школи, де то й ум, і злуда в парі блудять
В палати судові, де правду й кривду судять,
В варстати духові, де з слова із живого
Оружіє кують для чесноти й для злого.
І скрізь її слова гули, як крик сумління,
То радість родячи, то муки і терпіння.

І довго, довго так по краю ми літали,
Надії співом ми схід сонця привітали.
Тоді, всміхнувшися, вона рекла до мене:
„Чи ще тобі життя таке тяжке нужденне?
Чи ще будеш будеш журиться самотою?
Не бійсь. Коли ти сам, то знай, що я з тобою.
Хоч все покине, я одна тебе не кину, —
Лиш ти люби мене — свою Русь-Україну".

І на чоло моє свій поцілуй надземний
Зложила — я й збудився в холодній хаті темній.

Замість прологу до збірки „Давне і нове". Друковано в „Ділі" за 24. грудня за старим стилем 1883 р. під псевдонімом **Мирон.**

Різдвяний Вечір

Різдвяний вечір. Сніг притряс дорогу,
Мов білий килим перед ноги кинув
Тим, що ідуть молитись в церкву Богу.

Пішли. Останній гомін кроків згинув
І розіплився у святочній тиші,
Що із небес злітає на долину.

Мороз на вікнах срібне квіття пише,
Смерк сірі тіні метає по хаті,
В куті живицею ялинка дише.

Часом горобчик сяде на загаті,
Часом дідух при дверях ворухнеться,
Як духи, мрії літають крилаті, —

А серце згадує і сумно б'ється.

Богдан Лепкий

Краків 1908 р.

З РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ І З НОВИМ РОКОМ

Співробітникам, Читачам і Передплатникам „ Овиду", Передплатникам Творів Тараса Шевченка, Трилогії Богдана Лепкого та інших наших видань і покупцям нашої книгарні в Чікаґо пересилаю найщиріші привітання й побажання усього добра. Не маючи змоги подякувати письмово всім, що надіслали свої привітання, дякую їм за ласкаву пам'ять. Зокрема сердечно дякую Вш. п. Анні Франко-Ключко в Торонті й Вш. п. д-рві Левові Р. Лепкому в Нью-Йорку, які до побажань для нашого видавництва, долучили цінні твори своїх батьків (Івана Франка, Святвечірня казка й Богдана Лепкого, Різдвяний Вечір). Обидва ці твори друкуємо в цьому числі „Овиду", зберігаючи оригінали надісланих текстів.

Микола Денисюк

ЧИТАЙТЕ! ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ! ПОШИРЮЙТЕ!

ОВИД

«ОВИД» появляється щомісячно вже десятий рік від 1949 і втішається популярністю серед читачів у всіх країнах побуту українців на чужині —

В «ОВИДІ» співпрацює 150 діячів української культури з різних ділянок науки, літератури, мистецтва й громадсько-суспільного життя —

«ОВИД» — це випробуваний приятель української родини на чужині, бо «ОВИД» своїм змістом створює атмосферу здорового оптимізму.

На бажання висилаємо показові примірники.

Адреса:

OVYD — HORIZON

2228 W. Chicago Ave. Chicago 22, Illinois

Іван Кедрин

Свято смутку чи радости

(Листопадові роковини*)

У перших роках після того, як Листопадовий Зрив знайшов свій трагічний кінець у чотирикутнику смерти на Правобережній Україні, де пропала славна Українська Галицька Армія, здесяткована тифом, і як епілогом того ж Листопадового Зриву стало признання Галичини Польщі переможними у першій світовій війні державами Антанти, галицькі українці святкували Листопадові роковини надзвичайно **сумні.** День 1-го Листопада був проголошений днем національної жалоби й українські патріоти в Галичині носили на своїх одягах чорні стрічки. Для українських громадян 1-ий Листопада був днем пригадки, що вони програли війну з Польщею, даремне склали на жертовнику своїх змагань до волі тисячі жертв і опинилися у ще гіршій неволі, як були вони перед 1-им Листопада 1918 року. В українських церквах відправлялися лише панахиди за полеглих борців, і наші люди приходили туди й виходили з церков пригнічені, маючи враження, що ось проспівано „Вічная пам'ять" їхнім мріям, що ось відправлено жалібні поминки по Україні.

Аж, здається, у 1924 чи 25 р. гурт колишніх українських старшин кинув у Львові гасло, що роковини Листопадового Зриву — це свято **не сумне, а радісне,** бо ж згадується тоді про величну подію в історії України. Ці колишні активні борці за волю батьківщини пішли до Кир Андрея, і мудрий Митрополит, що знав українську душу так, як ніхто інший, відразу прихилився до цієї думки. Від тоді відправлялася щороку в день 1-го Листопада в українських церквах в Галичині урочиста Богослужба „в наміренні українського народу", а церковні проповіді, так як промови на таємних законспірованих сходинах, що їх влаштовували різні українські організації й товариства, були бадьорі, у піднесеному, а не пригніченому настрої. Панахиду за полеглих борців ми вважали виявом нашої вдячности їм за те, що їхня кров була пролита не даремне, а стала родючим посівом, з якого ще виросте вільна, визволена батьківщина.

І таким радісним святом залишились по нинішній день роковини проголошення Західньо-Української Республіки у Львові. Раніше український нарід святкував щорічно лише роковини народин Тараса Шевченка. Від кругло 35 років українське звичаєве право додало до Шевченкових днів ще дві інші дати, що їх теж святкуємо щорічно урочистими сходинами, концертами, академіями. Це саме день 1.листопада і день 22. січня. Ці три події — поява і творчість Тараса Шевченка, Листопадовий Зрив Галичини та проголошення в Києві суверенности й соборности — стоять у тісному зв'язку і їх ніяк не можна одну від одної відокремити. І всі ці три події — це світлі дати в історії українського народу, що їх можна згадувати тільки радісно, черпаючи з них, як із цілющого джерела віри й надії на українську кращу майбутність.

Правда, Листопадовий Зрив скінчився невдачею, бо не осягнув своєї мети, якою була українська державність. Але Листопадовий Зрив був сам собою **перемогою українського духа** і залишився, як перемога того українського духа, що визволився із тенет панщизняних залишків у психіці та піднісся до висот свідомости „хто ми і чиї ми діти", з мужністю зумів постояти за свої права не тільки нарікапням на „кривди", не тільки словесними протестами, але й ділом, із зброєю в руках. Діло ніколи не родиться з порожнечі, не приходить само, у відірванні від подій і явищ, з якими стоїть в органічному зв'язку. Перед ділом мусить завжди йти слово. У великій сім'ї культурних народів мало є таких, що кристалізували своє політичне обличчя у кривавих змаганнях, — без попередньої підготови творцями духа, поетами, філософами. Ідея завжди мусить іти напереді. Ніяка велика подія не з'являється, як фігурка у старинних грецьких драмах, що її спускали на шнурку на сцену, коли сам автор не знав, як розплутали вузол драматичної інтриги. Це звалось пізнішим латинським терміном „деус екс махіна", і такої штучної механічної розв'язки нема в суспільному й політичному житті народів. Велику французьку революцію підготовив цілий гурт учених, що їх знаємо під назвою енциклопедистів, з такими мислителями, як Руссо, і такими філософами, як Вольтер. Німецьке національне відродження після розгрому в наполеонських війнах започаткував філософ Фіхте своїми „Листами до німецького народу". Поляків прокинула зо сну велика трійця польської післярозподільної еміграції, Міцкевіч, Словацький і Красінський. Таким пробудником, що зумів своїм словом прокинути із сну український нарід, потрясти ним і викресати в ньому енергію до діла, був Тарас Шев

ченко, що сам черпав надхнення з українських дум, із козацьких літописів та з твору незнаного автора „Історія Русів". Тільки прокинутись з свого сну було українському народові куди - куди важче, як усім іншим, що боролись за свою втрачену державність. Бо ж до появи Шевченка дійсно „від молдавина аж до фіна все мовчало". Московщина вкрала нам навіть весь княжий період, зарахувавши його до своєї історії, та перехрестивши українців у малоросів, як частину єдиного „русского" народу. На Івана Мазепу московське духовенство кинуло на наказ царської адміністрації анатему, як на „зрадника" і цю анатему проголошувано в усіх православних церквах кругло 200 років. Не диво, що з початком 19. сторіччя, коли західні народи вже стояли на вершинах культури й державної могутности — український нарід знаходився на рівні етнічної маси.

Галичина не ділила спільної долі з Наддніпрянщиною, хоч причини упадку Галицько-Волинської Держави були в дійсності ті самі, або щонайменше дуже подібні, як причини упадку української княжої держави над Дніпром. Адже найважливіші з тих причин були княжі крамоли, які роздрібнювали і до тої міри послабили власну силу українських князівств, що коли долучились ще до них кастові інтереси самолюбних бояр, то княжа держава не була в силі встоятись ні перед татарською сараною, ані перед мадярами чи литовцями, що їх ті самі наші князі й бояри закликали на власну землю, засліплені братовбивчою борнею. І це байдуже, що східня частина України аж у 1654 р. устами Богдана Хмельницького проголосила "Волім під царя московського православного", західня частина українських земель фактично вже в 1340 р. опинилась під пануванням римокатолицької Польщі. Вплив східньої і західньої культур тих двох народів, що поділились Україною, був для обидвох віток української нації однаково "благодатний": бо ще в 40-их рр. і тут і там, в Галичині і Наддніпрянщині, царило кріпацтво, яке накладало свою печатку на все тогочасне українське життя, перед і за Збручем, а відомо ж, що коли в Галичині „весна народів" позначилась 1848 р., то на Наддніпрянщині скасування панщини прийшло щойно в році смерти Шевченка, 1861 р. Українське відродження розпочалось від **літератури,** що перша повела боротьбу проти тієї польсько - московської кріпацької печаті. „Енеїда" Івана Котляревського в 1798 р. на Наддніпрянщині й „Русалка Дністрова" Маркіяна Шашкевича аж у 1837 році не є тільки датами з історії української національно - політичної свідомости, але й із загальної української історії, з історії української політичної думки. Як це важко було, як трудно було вимовити це перше несміливе пробудницьке слово над поневоленим українським народом, найкраще доказує факт, що обидва автори цих перших літературних творів, писаних народною мовою, мусіли свої твори перепачковувати й друкувати поза межами України: полтавський дідич Іван Котляревський видав свою „Енеїду" в Петербурзі, а галицький священик Маркіян Шашкевич видрукував свою „Русалку Дністрову" аж у Будапешті.

Але це були таки тільки літературні твори. Щойно Кирило-Методіївське Братство Шевченка й Костомарова зрушило з мертвечини українську політичну думку, формулюючи її скромно в програмі слав'янофільства, що поміж іншими слов'янськими народами мав засісти також вільний нарід український. Кирило-Методіївське Братство було засноване у Києві в 1846 р. , а майже одночасно, бо в два роки пізніше, 1848 р. постала у Львові перша галицька політична організація, Головна Руська Рада. У маніфесті Головної Руської Ради галичани вперше в новітній історії України проголосили самостійність і єдність української нації. Від маніфесту Головної Руської Ради до збройного зриву в дні 1-го листопада 1918 р. минуло рівно 70 років. За той час українська політична думка то тупцювала на місці, то ступала вперед стомилевими кроками. Тоді, коли наддніпрянці були залежні від химер московського абсолютистичного режиму, опертого на засадах православія і неділимства, галичани мали змогу користуватись сякими-такими можливостями організації і розвитку, перебуваючи від 1772 р. під пануванням Австрії. Використовуючи ті можливості, галичани дали доказ подивугідної тугости, впертости в боротьбі за свої права, щораз більшого поступу рідної культури і щораз глибшого розвитку політичної думки. Знаємо, що брати наддніпрянці дуже часто звисока споглядають на галичан, як на провінціялів, які — мовляв — виховались у австрійській атмосфері та вийшли з австрійсько-польської школи. Так, це правда, що ми, галичани, народилися в тій маленькій країні, що втиснена поміж річки Сян на заході і Збруч на сході, Карпатські гори на півдні і пинські болота на півночі. Це маленька країна в порівнянні з великими просторами наддніпрянських земель, це бідна країна в порівнанні з чорноземом Полтавщини й Катеринославщини. Це бідна галицька земля, така бідна, що з неї мусіли вимандровувати аж за Атлянтійський океан сини й доньки українських галицьких селян, шукаючи в американській заокеанській країні можливостей екзистенції.

І ця територіяльно маленька, економічно бідна галицька земля не мала рідної державниць-

кої традиції, бо вона перервалась ще в 14-му сторіччі і забулась. Вона опинилась теж без рідного проводу, без провідної верстви, бо ж українська шляхта ополячилась ще у 17-му сторіччі. Українську державну традицію треба було щойно самому творити. І українську провідну верству треба було щойно виховати, посилаючи до школи дітей, з яких виросла українська інтеліґенція. Очевидно, що всі ці причини мусіли відбитись на духовості західніх українців, які через те **мусіли** мати довший час, щоб могти підтягнути й викристалізувати ту духовість до стану, що в ньому можна було проголошувати свою державну самостійність. І тому українські історики повинні бути дуже обережними в критиці наших батьків і дідів, коли роблять підсумки їхньої громадсько-політичної праці. Ця правда стосується оцінки не тільки галицьких змагань і їхніх осягів, але й наддніпрянських, що мусіли визволятись з-під тиску масового насильницького обмосковлювання, веденого впродовж століть. Не вільно нам ніколи забувати, що навіть революції приходять завжди після довгої повільної підготови, не тільки підготови організаційної, але передусім підготови духа, постепенної зміни у світовідчуванні, постепенної зміни всієї психіки народу і способу його думання.

Ця духова підготова до Листопадового Зриву виповнила саме час від скасування кріпацтва в Галичині до розвалу австро-угорської монархії . За часів Австрії галицькі українці мали за свою політичну програму поділ Галичини на західню польську і східню українську та створення із східньої української частини Галичини окремого коронного краю під скиптром Габсбурґів. **Сьогодні** нам це видається, як політичне зрадництво. Але **тоді** це була революція в світі думок, революція в світі поглядів народу, що ще недавно стогнав у кріпацтві. Український політичний провід у часах австро-угорської монархії мав надзвичайно трудну і складну ситуацію: той сам віденський уряд, що нібито запевняв українців про свою прихильність і вічно дурманив їх обіцянками, провадив насправді перейняту від старих римлян методу правління — діли і пануй, — він вигравав поляків проти українців, віддаючи полякам в руки крайову адміністрацію, то знову українців проти поляків, граючи ролю нібито безстороннього судді у польсько-українському спорі. Водночас Росія підтримувала грішми москвофільство у Галичині, що деморалізувало нарід. Молодий народовецький рух мусів пручатися на всі сторони, на всі сторони мусів відбивати ворожі атаки та водночас виховувати селянські маси. У 1890 р. зорганізувалася в Галичині перша політична партія — радикальна — під впливом двох наддніпрянських еміґрантів, Михайла Драгоманова й Михайла Грушевського та великого сина Галицької Землі Івана Франка. Щойно в 10 років пізніше заснувалася перша наддніпрянська політична партія, РУП, Революційна Українська Партія, та сама, яка з вибухом революції перезвавшись в міжчасі на Товариство Українських Поступовців, ТУП, дала в 1917 р. почин до створення Української Центральної Ради.

Цей вибух революції в Наддніпрянській Україні був могутнім поштовхом для галицьких українців. Тоді, коли галичани все ще були залежні від волі австрійського Відня, Наддніпрянська Україна мала вже за собою всі чотири універсали, Берестейський мир, авторитет власної держави, уряд, армію. Під впливом жадібно ловлених вісток з-за Збруча галицькі українці остаточно перетворювались з автономістів у самостійників. Дух галицьких українців остаточно визволювався з тенет покірливости і підданства та ставав на шлях одвертого бунту, революції. Фальшива гра і політична бездарність Австрії примушувала галицьких українців брати в руки свою долю, не оглядаючись далі на Відень. Революція в Росії, упадок царату, розвал російського фронту і хаос по всій російській імперії давав історичний шанс Австро-Угорщині, як державі народів. Однак Австрія цю історичну нагоду прогавила, знехтувала і змарнувала. Вона використала її лише для т. зв. „Бротфрідену", хлібного миру, підходячи до Берестейського миру з Україною виключно лиш як до способу здобути хліб для голодуючого Відня. Карло І, слабовільний молодий наступник старого і впертого та неприступного на нові ідеї Франца Йосифа І, так довго зволікав із перетворенням австро-угорської монархії на федеративний лад із надачею широкої автономії всім її народам, аж поки ті народи самі сягнули вже не по автономію, а державність, без ніякого зв'язку з Австрією і Габсбурґами. Галицькі українці належали до останніх, що ждали і зволікали. Створення поляками Ліквідаційної Комісії у Кракові та її заява, що вона перейме владу у Львові для Польщі, приспішила рішення українців поставити перед доконаний факт і поляків і Австрію. Із кіл молодих старшин Усусів виринула думка перевороту. Використовуючи ту обставину, що більшість австрійських частин, що творили львівську залогу, творили галицькі українці, здебільша селяни, перемовлено їх на сторону перевороту або розброєно без найменшого проливу крови. Останній намісник австрійського уряду у Львові, граф Гуйн, передав владу в руки заступника президента Крайового Виділу, українця Володимира Децикевича, і таким

чином в останній хвилині начеб регабілітував політику Відня у відношенні до українців. В дні 1-го Листопада 1918 р. молодий вояк Степан Паньківський повісив жовто-блакитний прапор на вежі львівського ратуша. Цей прапор був не тільки наявним знаком проголошення Українською Національною Радою державної самостійности Західньо-Української Народної Республіки. Цей прапор був символом відродження українського духа. І коли не стало української держави, то український дух не зламався і вже не завернув назад на місце з часів давньої неволі. Навпаки. У ході боїв за Львів і всієї польсько-української війни, у ході спільної з наддніпрянською Армією УНР війни проти большевиків та впродовж всієї пізнішої мартирології внаслідок програної війни — дух галицьких українців гартувався і зливався з духом наддніпрянських братів в одну державницько - соборницьку настанову. Українська політична думка, поглиблювана українськими істориками, політиками й публіцистами, виховання західньо-українських мас, над яким працювала вся українська верхівка, розвинулись настільки, що ідея 1-го Листопада є вже для всіх галичан, і всіх узагалі українців у світі сущих, річчю самозрозумілою. Ця ідея української державности живе в серцях усіх українців, і тут, в серцях американських українців, і в серцях наших залишенців в Австрії і Німеччині, і поселенців в Англії, в країнах Південної Америки чи в Австралії, і в серцях наших братів і сестер, що перебувають у соборній підсовєтській неволі.

Бо за тих 41 років, що ділять нас від першолистопадового чину, боротьба за українську державність насправді не припинялась ні на один день. Вона йшла під різними формами і видами, але вона велася безупинно однаково на Наддніпрянській, як і Галицькій Україні, а подекуди й на Закарпатській Україні. Від часу окупації української держави над Дніпром московськими большевиками спершу йшли там збройні масові повстання потім, після їх кривавого здавлення, тиха але неменш уперта і завзята боротьба прерізними, так званими "націоналістичними ухилами" проти комуністичної доктрини, що доводили до щораз нових „чисток" совєтського апарату в Україні, до цькування всіх „ухильників" і переслідування їх, до самогубств Скрипника і Хвильового, до масового процесу Спілки Визволення України, до масового штучного голоду в Україні і до всієї системи вічного терору і вічного страху перед внутрішнім українським ворогом, що запанувала в українській соціялістично - совєтській „державі". А в Галицькій Україні ішов спершу міжнародний процес за її державну приналежність, процес, що його українці 15. березня 1923 року програли, то боротьба пішла двома шляхами: легальні українські політичні партії в Польщі та культурно-освітні й суспільні установи вели в краю вперту і завзяту боротьбу за так званий стан українського посідання, за можливості життя і розвитку українства легальними засобами, а українське революційне підпілля вело ту саму боротьбу засобами революційними. Одні і другі борці заповнювали польські тюрми. І коли прийшла остання війна, хоч як вона заскочила українців неприготованими, знову український нарід виявляв свою волю до самостійности прерізними способами, але завжди змагаючи до тієї самої цілі. Після спроб творити українські частини за німців постала Дивізія Галичина, військові формації, що мали на увазі виключно лише збройну війну з червоною Москвою. Коли ж гітлерівська Німеччина у своїй тупості й загарбницькій захланности почала здавлювати всякі політичні і незалежницькі вияви українців, постала Українська Повстанська Армія, що боролася на два фронти, проти німців і проти большевиків.

За те саме українське „Вірую" поклали голови вже мільйони українських борців, і тих відомих та ще численніших невідомих із зброєю в руках на бойовищах, і тих тихих страдальців, що погинули заморені голодом в Україні, і по сибірських тундрах і соловецьких тайгах. Символами тих жертв є і борці на вулицях Львова у Листопаді 1918 року, і поляглі під Крутами київські студенти, і розстріляні під Базаром залишки так званого Другого Зимового Походу, і Головний Отаман та насправді перший президент Української Народної Республіки Симон Петлюра, що впав від ворожої кулі на вулиці Парижу, і один із його полководців та голова революційної організації полк. Євген Коновалець, що згинув від ворожої пекельної машини на вулиці Роттердаму, і командир Української Повстанської Армії ген. Роман Шухевич-Чупринка. Довгу-довгу листу цих жертв безперервної активної боротьби проти Московщини продовжив своєю смертю в останніх днях жовтня своєю смертю і Степан Бандера, якому всі, без уваги, чи вони були його однодумцями, чи противниками, мусять признати, що це був безстрашний бойовик, невтомний активіст і діяч, що його ім'я було зненавиджене большевиками, а вписалось однаково в історію українського революційного руху, як і в історію української політичної думки.

Очевидно, всі ці жертви проймають нас смутком, бо з природи речі смуток лине від кожної домовини. Ми сумуємо за людьми, за борцями, за такими одиницями, що їх важко заступити

рівнорядними на тому самому пості. Але в домовинах лежать тільки одиниці. Українська воля так довго не лягла в домовину, як довго йде за неї боротьба. А серед боротьби нема смутку, тільки духове піднесення. І тому не треба святкувати роковини Листопадового Зриву із смутком та згадувати тільки свою невдачу. Треба згадувати Перший Листопад з гордістю, як про історичний доказ, що український нарід проголосив уже на всіх своїх землях символ віри кожного повновартного народу. Коли нарід є настільки зрілий, що може також із зброєю в руках маніфестувати свою волю, то ця воля мусить прийти, скоріше чи пізніше. Коли український самостійницький рух викликає такий острах в його смертельних ворогів, що вони насилають вбивників на окремих його керівників на політичній еміґрації, то це тільки доказ живучости й сили визвольної ідеї.

Боротьба за українську волю в різні часи велася різними засобами. Ми не маємо сьогодні регулярних армій, змінились теж умовини, в яких можна б вести партизанську війну. Нарід на рідних землях інстинктом самозбереження пристосовується до обставин та наче автоматично й змінюються способи боротьби за щораз вищий ступінь національно-політичної волі, за щораз кращі можливості культурного розвитку, за щораз більшу економічну незалежність. Большевицька сатрапія на сході Европи триває вже 40 років. Але були вже у всесвітній історії і довші періоди тиранських режимів та диктаторських поневолювачів, яким не вдалося здавити природного людям гону до волі. Московські большевики такі свідомі цього що вони перехопили до словництва своєї власної забріханої фразеології фрази про демократію, про волю, незалежність. Щоб створити вентиль для самостійницьких рухів, вони створили фікції держав, нібито „добровільно" об'єднаних в Сов'єтському Союзі, навіть з „конституційним правом" — відірватись від того Союзу! Змінюються форми життя, змінюються форми насильницьких окупаційних режимів, змінюються і форми боротьби проти них. Але непорушними є неписані закони природи й неписані закони історії. І таким законом є воля людини і воля народів.

Саме в останніх місяцях зайшли в міжнародній ситуації події, що сколихнули й українським світом. Відвідини Хрущова в Америці пригнобили багатьох наших громадян, як ніби доказ, що лідери вільного світу готові розмежувати сфери впливів демократії і комунізму, помирившись із фактом існування совєтської і комуно-китайської могутности та рішивши примиритись з ними коштом малих народів. Думати так — значило б дуже спрощувати оцінку нинішньої міжнародної ситуації і зокрема спрощувати американську політику та цілком її не розуміти. Поступ воєнної технології каже обережніше ставитись до питань війни і миру. У шуканні за миром стосується різні методи, змінюються форми дипломатії, змінюється тактика. Але принципи політики не можуть змінитись. І це не є пуста фраза, коли раз-у-раз чуємо від лідерів американського світу, що основним принципом американської політики є визнавання волі людини і волі народів. Бо коли б американська політика заперечила цей принцип, то заперечила б усю ідеологічну базу, на якій спирається історія З'єднинених Держав, заперечила б власну національно-політичну філософію, якою пройнятий весь політичний клімат Америки, весь американський спосіб життя.

Ні Америка, ні ніхто в світі не дасть Україні державної волі. Вона залежить в першій і головній мірі від сили українського народу і від його власної здібности здобувати цю волю. Цю правду можна пригадати нині й у зв'язку з 250-ми роковинами бою під Полтавою. Це був так само невдалий державницький зрив, як невдалим зривом був і Перший Листопад в 250 років пізніше. І тоді, під Полтавою, Іван Мазепа програв тому, що мав замало війська, що не мав підтримки збоку низів, що тільки в останній хвилині приєдналась до повстання Запорозька Січ, що замало була підготована гетьманська Україна до збройної війни проти московського царату. Але ж нині, з перспективи 250 років бачимо, що українська державницька ідея тоді не пропала! І нині, з перспективи 41 років після Листопадового Зриву у Львові в'яжемо ці дві події ниткою тієї самої ідеї і того самого їх внутрішнього змісту.

Треба шукати приятелів у широкому світі, треба лучитись в союзи на основі спільноти інтересів, треба використовувати в своїх змаганнях до державности міжнародну коньюнктуру, бо всесвітня історія доказує, що ні один нарід не зумів відзискати свою державність, чи здобути її, не мавши її ніколи передтим, — без уваги на зовнішній світ, без уваги на приятелів і коньюнктуру. Але не вільно узалежнювати свою долю виключно від тих чинників, бо найпершим і вирішним чинником є таки власна сила, власна зрілість і власна готовість до боротьби й жертв.

Коли пригадаємо, що ще кругло 40 років тому не всі українці розуміли, що тільки власна сила є джерелом майбутности народу, коли пригадаємо, на якому ступені національно-політичної зрілости ще розмірно так недавно знаходились і українські народні маси і навіть їх

(Закінчення на 12-ій стор.)

Іван Розгін

Наукова діяльність і наукові твори проф. Ветухова

11. червня 1959 р. відійшов у вічність проф. М. О. Ветухів, Президент Української Вільної Академії Наук в Америці, визначний громадський діяч, славнозвісний український учений генетик і біолог.

Ще рано писати про наукову діяльність професора Ветухова, бо немає для того ні відповідних архівів, ні друкованих і недрукованих праць. Проте для читачів „Овиду" ми на пропозицію редактора і видавця погодилися скомпонувати статтю на вищеподану тему з того, що маємо під руками.

Наукова праця і діяльність для проф. М. Ветухова були органічно властиві його освіті, розвиткові і взагалі складові його натури. Він виховувався в атмосфері наукової творчости свого батька. В гімназії брав участь в українському національному гурткові та навіть очолював його. На той час такий гурток був не лише громадським чи політичним стоваришенням, а й науковою асоціяцією найбільш передової молоді, бо його члени студіювали різні ділянки українознавства. У вищій школі М. О. Ветухів всією істотою захоплюється окремими ділянками природознавства. В студентські часи він зацікавився широкими проблемами теоретичної біології і практичними проблемами українського тваринництва. Ще будучи студентом взяв участь у науковій експедиції для вивчення гірської породи великої рогатої худоби, а в 1924 році була видрукувана його перша наукова праця про підсумки цієї експедиції.

Після закінчення Харківського Сільсько-Господарського Інституту в 1924 році, як видатний абсольвент, був залишений при інституті для підготовки до професорської і наукової діяльности. На протязі 1924-1928 років відбув приписаний аспірантський курс та виконував обов'язки асистента проф. Івана Широких. В 1926 році після успішного захисту дисертації був обраний доцентом курсу генетики Харківського Сільсько-Господарського Інституту. Важливо відмітити, що М. О. Ветухів зразу після закінчення вищої освіти заблистів серед українських учених як молодий досвідчений науковець. Про це свідчить багато фактів, а один з них такий, що вже в 1926 році в Петрограді на спеціяльній конференції Академії Наук СРСР для вивчення продуктивних сил він робив доповідь від України на тему „Свійські тварини України". Лише завдяки ерудиції й активності в науковій ділянці він уже від 1925 року брав участь у працях Українського Сільсько-Господарського Комітету України, де тісно співпрацював з такими корифеями, як О. Соколовський, О. Яната, В. Симиренко, А. Скороходько, Т. Махов, Весоловський, О. Архимович і ін.

Для удосконалення і для вивчення різноманітних питань відбував періодичні наукові відрядження до Петрограду, де працював з Ю. Філіпченком, Н. Вавіловим, та до Москви, де працював з Н. Кольцовим. А. Серебровським і братами Завадовськими.

У 1928 р. був обраний професором і керівником катедри генетики і селекції в Полтавському Сільсько-Господарському Інституті. У 1935 р. здобув ступінь доктора біологічних наук.

З організацією Всеукраїнської Академії сільсько-господарських наук М. Ветухів став одним з видатніших керівників Академії, як також і керівником Відділу генетики і селекції Всеукраїнського Інституту Тваринництва.

У 1934 р., під час розгрому українських культурних сил виїхав з України до Москви і працював у Всесоюзному Інституті Експериментальної Ветеринарії на посаді керівника Відділу Гігієни Тварин, де зорганізував спеціяльну лябораторію генетики для вивчення ролі спадкового фактора в патології.

Так сталося, що війна 1941 року застала М. Ветухова в Харкові, де він перебув окупацію України, а після того опинився на еміґрації. Увесь час не переставав працювати науково.

СВЯТО СМУТКУ ЧИ РАДОСТИ

(Закінчення з 11-ої стор.)

тоненька провідна верства, і порівняємо цей стан із нинішнім днем, то нема чого сумувати. Ми перейшли стомилевими кроками довгий шлях, на якому 1-ий Листопад став одним із джерел нашого державницького надхнення, нашої віри у себе самих і в свою добру справу. І ми всі свято віримо, як віримо у Божу справедливість і Божу правду, що український нарід знайде в собі відповідну силу і що він свою соборну й суверенну українську державу таки виборе!

*) Промова виголошена на Листопадовій Академії 31. жовтня 1959 р. у Філаделфії

Група дійсних членів і співробітників УВАН у ЗДА в приміщенні Академії в Нью-Йорку. Зліва направо: Богун-Чудинів, В. В. Міяковський, Д. Горняткевич, Д. І. Чижевський, Л. Ю. Биковський, Н. Т. Осадча-Яната, М. О. Ветухів, Р. Смаль Стоцький, Л. Є. Чикаленко, Ю. В. Шевельов (теперішній Президент УВАН у ЗДА), О. З. Архімович, І. І. Базилевич. О. Оглоблин і Л. Замша

На прикладі М. Ветухова маємо добру науку, як справжній учений тримається своєї професії. Він скрізь, де б не опинився, зразу пов'язувався із місцевими науковими установами, чи їх представниками, і продовжував якусь стару свою працю, або починав нову. Так було у Львові, Відні, Франкфурті, Мюнхені. Регенсбурзі, Лос Анджелесі, і нарешті в Нью-Йорку.

Особливістю наукової діяльности проф. М. Ветухова був його широкий діяпазон зацікавлення і широке коло співпраці з іншими науковцями й установами. Характер праці й обсяг розв'язування проблем призвели до того, що проф. Ветухів став членом і учасником усіх міжнародніх конґресів генетиків, що відбувалися в останніх роках.

Перегляд окремих наукових праць проф. М. Ветухова

За своє життя М. Ветухов виконав і видрукував більше ста наукових праць. Від 1924 р. по 1941 р., згідно з його власною довідкою, він видрукував 75 наукових праць. Крім того, в той сам час появилися численні популярні статті і брошури, що їх написав. Вони також складають солідний список духового дорібку М. Ветухова. На превеликий жаль, ні сам сл. пам'яті М. Ветухів, ні його співробітники не подбали своєчасно (за життя) зібрати повну бібліографію його праць. Тепер це майже неможливо здійснити, бо, як відомо, багато його наукових праць або загинули, або знаходяться в архівах тих наукових установ, де колись працював проф. М. Ветухів.

Як ми уже згадували, проф. М. Ветухів був ученим з дуже широким діяпазоном зацікавлення, але як природник він свою зацікавленість реалізував одночасно як на суто експериментальних, так і на господарських об'єктах. В умовах підсов'єтського життя кожний учений в тому і проф. М. Ветухів, мусів розв'язувати ще й суто народно-господарські проблеми. Тому в списку виконаних наукових праць його знаходимо праці, присвячені чисто теоретичним проблемам, але знаходимо також такі, що розв'язують, чи наближують до розв'язання низку чисто практичних народно-господарських проблем українського тваринництва. Для ілюстрації розглянемо деякі праці, присвячені українському тваринництву.

„Свійські тварини України" — найширший огляд стану українського тваринництва. „Раси сільсько-господарських тварин України" — праця, що ніби доповнює першу, бо систематизує расовий склад українського тваринництва. „Сіра українська худоба" — праця, присвячена докладному вивченню лише одної суто української рогатої худоби. „Питання метизації та породного плянування в конярстві в Україні" та „Метизація коней в Україні" — дві

праці, присвячені проблемі відновлення і поліпшення складу конярства в Україні. „Популяція курей в Україні", „Дослідження популяції курей в Україні" та „Генотип птахів в Україні", всі три праці присвячені птахівництву України і кожна з них висвітлює якусь дуже важливу проблему стану тодішнього птахівництва.

Ще дві праці треба зарахувати до цієї групи, а саме „Татарська гірська худоба" і „Тарпан". Перша присвячена спеціяльній породі худоби, що культивується в Криму, а друга зниклому на українських степах тарпана.

Усі ці праці розв'язують якісь питання або загального стану всього тваринництва, або якоїсь галузі, великої рогатої худоби, конярства, птахівництва. Здавалось би, що. проф. М. Ветухів не приділяє уваги іншим видам тварин: вівцям і свиням. Проте в інших працях, що ми подаємо їх перегляд, розроблені основи чи поліпшення, чи то заміни новими породами всіх видів тваринництва.

До синтетичних праць проф. Ветухова треба зарахувати: „Методи поліпшення тварин на основі генетичних методів" і „Нові шляхи і методи оцінки сільсько-господарських тварин при селекції". У цих двох надзвичайно докладно і на високому рівні виконаних, написаних і видрукуваних праць (перша у Віснику сільсько-господарської науки в 1928 р., а друга в Науковому збірнику в 1935 р.), автор запропонував цілу програму для поліпшення і реконструкції тваринництва України.

Третю групу наукових праць складають праці, присвячені вивченню інтимних особливостей окремих організмів при різних умовах перебування, як годівлі, експлуатації, відпочинку, хвороби тощо. На першому місці треба поставити одну з перших праць М. Ветухова, що він виконав її на початку своєї наукової кар'єри, а саме: „Хемічний склад тканин тваринного організму, відповідно до хемічного складу харчу". Ця праця суто експериментальна, для якої матеріялом служили докладні хемічні аналізи спочатку кормів тварин, а далі окремих органів і тканин тих самих тварин, що вигодовувалися на цих кормах. Праця в багатьох випадках кореґує такого славного німецького дослідника як Рубнер. Ще цікавішою і важливою його працею є спроба використати кров'яні показники організму як певної істоти для оцінки тварин. З цією метою проф. Ветухів виконав дуже цікаві досліди, що лягли в основу деяких його наукових праць: „Кров'яні угруповання великої рогатої худоби" і „Кров'яні показники як ознака генотипових особливостей". Ці дві праці були ніби вступом до наступних дуже важливих дослідів і узагальнень проф. Ветухова, які він закінчив підчас війни і еміґрації. Ці праці такі: „Імунітет тварин як генотипічний фактор", і „Природній імунітет різних видів і рас тварин". Обі праці видані Академією Наук СРСР в Москві, перша в 1937, а друга в 1938 р.

Завершенням цього циклу наукових праць треба вважати такі праці: „Природна стійкість тваринного організму до туберкольози" і „Дослідження природної стійкости оргнізму тварин до туберкульози". Перша праця, як вступ-слідження природної стійкости організму тварин, була видрукована в 1939 році в ветеринарному журналі в Москві, а друга, уже як результат перших спостережень, видрукована в зоотехнічному журналі в Москві в 1941 р. Цими дослідами проф. М. Ветухів розпочав справді епохальну працю, здійснювати селекцію тварин не лише за такими зовнішними ознаками, як масть, будова тіла в цілому і окремих тканин, чи за такими ознаками як продуктивність тощо, а й за такими інтимними, як імуногенні властивості чи стійкість до захворювань, в тому і до такої страшної недуги як туберкульоза великої рогатої худоби.

Нарешті останній цикл наукових праць присвячений філософічним і взагалі теоретичним проблемам. З таких праць назвемо дві: „Дарвінізм і тваринництво" і „Процес індивідуального розвитку організму і його генотип". Перша виконана і видрукована в 1932 р., друга в 1941 році.

На еміґрації проф. М. Ветухів розпочав серію чисто експериментальних праць з теоретичної генетики на дрозофілах. Колись один український гумористичний журнал з гумором писав, що він мовляв, „розв'язує якісь великі проблеми на мухах". Користуючись тепер цією нагодою, я хочу пояснити, в чому тут справа. Всі генетичні проблеми можна вивчати лише на живих істотах, рослинах, тваринах, людях, в процесі зміни їх поколінь чи генерацій. Тому, що всі тварини чи рослини мають досить довгий період зміни поколінь чи вегетації, всі сучасні генетики застосовують для цієї мети такий надзвичайно зручний об'єкт як плодову мушку дрозофілу. Всі визначні генетики світу тепер користаються цим об'єктом, тому і проф. М. Ветухів всі свої останні праці виконував на дрозофілах, застосовуючи всім світом прийняті методи наукового дослідження. Наслідки його праці зразу стають скарбом світової генетики. Тим треба пояснити зацікалення світової науки останніми працями проф. Ветухова, які він виголошував на міжнародніх конґресах біологів і генетиків.

Всі праці проф. М.Ветухова з експериментальної генетики видруковані англійською мовою, одні в збірниках Світових Конґресів, другі в американських журналах, а одна в збір-

никах Американської Національної Академії Наук за 1943 р.

Крім того, він написав і видрукував низку надзвичайно цікавих публіцистичних праць на теми здебільшого сучасного нашого життя,чи про стан науки,чи про окремих учених на Батьківщині і в діяспорі. Усіх, хто докладніше цікавиться цією темою, відсилаю до Бюлетеня УВ АН, ч. 20 за липень 1959 р., спеціяльно присвяченому пам'яті проф. Михайла Ветухова,Президента УВАН в ЗДА.

На закінчення нашого нарису ми хочемо звернути увагу читачів на два дуже важливі моменти в науковій діяльності проф. М. Ветухова, а саме на методологію його наукової праці і на нездійснені проєкти нових дослідів з гібридизацією тварин.

Як ми уже згадували, важливою особливістю проф. М. Ветухова було його дуже широке та всесторонне зацікавлення. Власне це одна з прикмет його методології. Він був простим наслідувачем таких учених природників, як Вернадський, М. Іванов, Червінський та ін. Цікаво, що в Європі він навіть на науковому зібранні Біологічного Відділу УВАН в Мюнхені виголосив спеціяльну доповідь на тему „До методології наукової праці українських учених". Він доводив, що більшість справжніх українських учених - природників характеризується тим, що вони всі явища розглядають з різних боків і одночасно аналізують і синтезують процес. Проф. Ветухів був вірний такому принципові, бо він одночасно вивчав найінтимніші процеси в організмі і пропонував методи реконструкції, починаючи від окремих порід, а пізніше всього тваринництва України.

Другою особливістю наукової праці М. Ветухова був, так би мовити, її „суспільний" чи „соціяльний" аспект. Передовсім він завжди практикував кооперацію з різними науковими установами. Він був почесним консультантом у багатьох наукових установах, членом численних наукових комітетів чи наукових рад. Ми кажемо „почесним", бо за таку працю майже ніколи не платили, тому більшість „консультантів" своїх обов'язків не виконували, але таким був проф. Ветухів. Він справді був активним консультантом і дуже корисним для кожної установи, що його запрошувала. Автор цих рядків як раз кілька років спостерігав його на становищі консультанта Всеукраїнського Інституту Експериментальної Ветеринарії в Харкові.

Із ще більшою послідовністю проф. М. Ветухів все своє життя співпрацював з живими людьми. Його лабораторії і в науково- дослідних інститутах і лабораторії його катедр у вищих школах завжди були переповнені молодими асистентами, аспірантами і штатними співробітниками. Усі горнулися до нього,шукали задоволення своїх духових потреб, що звичайно знаходили. Складалася така ситуація, що де б не з'явився проф. Ветухів як все найбільш активне „оживало", тягнулося до нього, слухало його порад. А тому, що все відносилося до наукової праці, то скрізь у нього буяла науково-дослідча праця. Він умів усіх зацікавити, переконати, а інколи й заставити працювати. Тому, що установи бували в різних місцях, навіть у різних областях, то він мусів часто їздити, а також „возити із собою всі проблеми", бо були вони різні у різних наукових установах. У нього виробилася звичка працювати, або точніше „керувати на ходу". Він ніколи не був вільний від якихось завдань чи обов'язків. Навіть чекаючи на автобус, чи потяг, він не сидів дармо, а щось переглядав, виправляв, готував, а в потязі, пароплаві, останнім часом у літаку для нього було наймиліше місце праці.

Авторові добре відомі його широкі пляни застосовувати методи гібридизації тварин і птахів для поліпшення всього українського тваринництва.

На одному з пленумів Академії Сільсько- Господарських Наук у Харкові проф. Ветухів зробив надзвичайно цікаву доповідь про завдання українського тваринництва. Перечислюючи різні методи поліпшення якісного і кількісного складу тварин, він зробив особливий наголос на гібридизації тварин і птахів. Хід його думок був приблизно такий: в Україні існує заповідник Асканія Нова, що на її базі працює „Інститут Гібридизації і Акліматизації Тварин". За багато років своєї праці (між іншим, в них брав участь також і проф. Ветухів) Інститут здобув значні успіхи в галузі гібридизації різних видів тварин і птахів. Проф. М. Ветухів пропонував використати і базу, тобто Асканію Нову, і досягнення Інституту. При цьому він демонстрував різні таблиці і навіть натуральні яйця птахів від найменших до струсячих, щоб показати можливість розвитку гібридизованих організмів. Хоч учасники дуже прихильно прийняли доповідь, але справа пізніше „застрягла" десь, бо й сама Академія незабаром була ліквідована. І от уже з Америки проф. Ветухів у 1953 р. їздив до Японії на світовий конґрес генетиків. Скориставшись цією нагодою, він відвідав деякі зоотехнічні станції, на яких відомі японські генетики від якогось часу працюють з гібридизацією тварин і птахів, а також рослин. І на своє здивування проф. Ветухів наочно побачив чудесні наслідки їх праці. Кури як струси, а свині та вівці як корови, крім того різні дива — мішанці гібриди, над якими

(Закінчення на 16-ій стор.)

Роман Турянський

Єгипет – країна пірамід

Суезький канал

Як тільки корабель причалив до пристані в Александрії, десятки продавців порозкладали свій товар по цілому кораблі. Товар у них різнородний: є різьблені фігурки із слоневої кости і магоню, барвисті з арабськими мотивами килими, вироби з металю і шкіри. Вони долівно продавали все, почавши від правдивих „хашіс", опіюмованих цигарок, а скінчивши на фальшивих „мексиканах", золотих монетах. При виході з порту стояли групи хлопців з „жилкою" до торгівлі; вони намагались торгувати своїми молодшими сестрами.

Александрія завжди зараховувалась до найгірших портів світу, бо тут банди опришків у місті нападали на моряків, а вночі закрадались на кораблі в порті. Поки корабель причалив до пристані, ми поховали всі предмети, яких звичайно не замикаємо на ключ. Не зважаючи на те, що корабель берегли 3 поліцаї і 3 сторожі, стінний годинник з їдальні і столова застава зникли, як камфора. Службовець з моряцького клюбу перестеріг усіх, щоб уночі не виходили до міста, а вдень не меншими групами. як п'ять осіб, бо тепер в Єгипті посилена кампанія ненависти проти чужинців, а головно з Франції, Англії, Ізраеля, ЗДА і СССР. Тут поліція співпрацює з опришками, а часто на власну руку „обчищує" моряків. Я вибрався до міста в старому одягу, без годинника і фотографічного апарату. При виході з порту мене оминула контроля. В мене не знайшли нічого, але моєму другові забрали гроші. На скаргу можна було йти до Господа Бога.

У місті діти викрикують „бакчиш" (це напиток); не дати його, то вони фарбою обсмарують одежу. Моряцький дім в Александрії зорганізував прогульку (за заплатою) для залоги нашого корабля. Шлях прогульки йшов через Александрію, Каїро, до пірамід в Гісет (Гіза) й на пустиню. Їдемо в Александрію над морем уздовж пляжі. Хоча надворі гаряче, пляж пустий бо в календарі осінь, отже ніхто не купається. Ми зупинилися перед катакомбами з другого сторіччя. Входимо до вузьких і кручених коридорів підземелля, де ховались від переслідування християни.

Наступною точкою в програмі оглядин Александрії була літня палата короля Фарука (те-

---

НАУКОВА ДІЯЛНІСТЬ ПРОФ. М. ВЕТУХОВА

(Закінченн з 15-ої стор.)

ще не закінчилися досліди. При першій зустрічі зі мною проф. М. Ветухів, розповідаючи про свою подорож, сказав: „Пам'ятаєте мої пропозиції щодо широкого використання методів гібридизації в українському тваринництві? Отже, я уже побачив здійснення мого проєкту в Японії. Зоотехніки Японії розпочали на кілька років пізніше свої спроби, уже мають блискучі наслідки. Тепер Україна буде використовувати мою методу, але перейняту від японців. І приємно і сумно, що так сталося..." Цими словами проф. Ветухова я кінчаю свій дуже загальний нарис про його наукову діяльність і наукові праці.

пер музей). Перед входом на терен палати треба в дижурній залі віддати апарати, бо в палаті не дозволяється фотографувати. Літня палата Фарука в порівнянні з зимовою палатою російських царів у Ленінграді (читайте в наступному числі „Овиду" репортаж того самого автора з двотижневого побуту в Ленінграді влітку 1959 року — примітка редації) видавалась малою й убогою. Крім тронової й балевої залі, всі інші кімнати обладнані скромно, а деякі навіть примітивно. У роздягальні Фарука, крім трьох шаф і полиць для взуття, не було ніякої іншої обстановки. Стіни помальовані ясною фарбою без жадних оздоб і малюнків, фризієрня Фарука не витримала б конкуренції з европейською фризієрнею третьої кляси. У кімнаті, де урядував телефоніст Фарука, бачимо тільки лавку, грубо тесаний стіл і вапном побілені стіни. У кімнатах, що їх займала дружина Фарука, Наріман, нема нічого особливого. У спальні Наріман звертає нашу увагу трохи заширо ліжко, а поруч спальні маленька кімнатка в японському стилі, де з трудом могло б обернутись двоє людей і де Наріман доповнювала свою ранішню косметику. До музею належить лазничка, а кого цікавить, може оглядати скляну шафку з кремами, парфумами, пудрами, вазелінами й іншими косметично-гігієнічними предметами, якими користувалася ця молода королева. Залю з округлим мармуровим столом, при якому Фарук зложив свій останній підпис, як король Єгипту, названо абдикаційною залею. Перед палатою город, в якому зів'яла, давно не кошена трава й посохлі карловаті дерева. Здається, що цей город і за часів Фарука не ліпше виглядав, бо ніде не видно ні клюмб, ні травників. Ходячи по городі, можна оглядати яхту Фарука, що стоїть на якорі в заливі перед палатою.

Одним із малих зайнять Фарука були ляльки. У палаті на третьому поверсі є виставка його ляльок. Багато тут ляльок у національній ноші з різних країн, а деякі країни репрезентовані аж кількома ляльками. Моє око зупинилося на ляльці, що зображує жінку в національній ноші з написом „Україна".

250 км. дороги з Александрії до Каїру ми проїхали впродовж чотирьох годин.

Дороги патролюють поліція і військо. Нас часто спинювали на контрольних пунктах, заглядали до автобусу, а нераз перевіряли документи. У кількох місцях ми минали великі таблиці з написами в арабській і англійській мовах „заборонено фотографувати". Трохи далі стояло кілька дерев'яних бараків, перед якими вправляли вояки. Коли ми переїздили ріку Ніл я хотів фотографувати. Але наш провідник перестеріг мене, що моста не дозволяється фотографувати. Уздовж дороги порозкидані села; часом дорогу перетинали каравани навантажених верблюдів. В околиці переважали піски, але коли ми наближались до Ніла, піски замінювались в урожайні поля. У більшості були це плянтації бавовни, деколи рижові поля. Часто видно було на полях кукурудзу, капусту, плянтації бананів і дактилів. Дивлячись на ці урожайні поля, я вважав правильним твердження, що Єгипет — це Ніл, а Ніл — це Єгипет. Але до Ніла мають претенсії теж інші нації. Є, щоправда, політичні розбіжності між Єгиптом і його сусідами, але щодо використовування води Ніла для піднесення добробуту у всіх країнах вони однозгідні. Навіть такі два антаґоністи, як Англія і Єгипет, дружньо співпрацюють на цьому відтинку. Згідно з обчисленням англійських гидрологів річно Нілом перепливають 84 мільярди ґальонів води. Договір з 1929 р. признає Єгиптові 48 мільярдів, а Суданові чотири; решта, себто 32 мільярди ґальонів (ґальон — 4,54 л.) води тече до Середземного моря. Щоб відповідно використати воду Ніла, заінтересовані країни будують там резер-

Суезький канал

вуари води. Найбільшим з них є резервуар в Ассуан в Єгипті з 176 міліардами кубічних стіп (Ах, ці англійці із своїми мірами!).Резервуар в Ґебель-Ауліа в Судані може помістити 105 міліярдів кубічних стіп, але вода цього резервуару призначена виключно для користування Єгипту. В Абесінії в Сеннар у 1925 р. збудовано греблю-резервуар для 285 мільйонів кубічних стіп; вода цього резервуару призначена для наводнення бавовняного дистрикту в Ґезіра. Крім цього резервуару Абесінія будує греблю на озері Тана і резервуар у північному Судані в Мерове. Білий Ніл випливає з озера Вікторія. що лежить в англійському протектораті Уґанда. Тут англійці збудували найбільший на світі резервуар води. Чотири роки над проєктом працювало 200 европейських експертів і 2.000 африканських робітників. 29. квітня 1954 р. англійська королева Єлисавета II з великою помпою відкрила величезну електрівню, одну з чотирьох уже збудованих (будова шести інших у проєкті). Видатність усіх разом буде рівнятися 150.000 кіловатів. Будова всіх там-резервуарів відбувається за згодою всіх заінтересованих націй.

У Каїрі, найбільшому місті Африки (приблизно 4 мільйони населення), рух шалений. На вулицях є автоматичні світла, але, якщо вуличним рухом не керує поліцай, то червоних світел тут ніхто не респектує. Ми затрималися перед палатою Фарука, але палату не дозволяється оглядати, бо тепер там урядує президент Сполученої Арабської Республіки Нассер. У Каїрі є 500 мечетів, а в одному з них спочиває прадід Фарука. При ньому ми й зупинилися. На горі, звідки, як на долоні, видно місто, збудовано мечет з алябастру. За магометанським звичаєм здіймаємо черевики, входячи до того великого мечету, в якому може помістится 3.000 осіб. Внутрі стіни оздоблені по-мистецьки малюнками й мозаїкою. В історичному музеї в Каїро подивляв я старинні мумії (найстарша з них має 4.000 років), сакрофаги, гієрогліфи і зброю. Видно, що старинні єгиптяни любувалися в золоті, бо з тих часів збереглося тут багато золотих монет, перстенів, зброї та прикрас для жінок і мужчин. Оглядати можна золотий престіл фараонів і золоте ліжко, а золоті оздоби одного сакрофагу важать 150 кг.

З Каїру продовжуємо прогульку до місцевости Ґізе (недалеко Каїру) до славних пірамід. Здалека видно було на горі три піраміди. Найбільша з них Хеопса, збудована 2.700 років перед Хр., 147 м. висока, боки у підстави 230 м. довгі, її будували 30 років 100.000 невільників. Ця піраміда й досьогодні є найбільшою будівлею на світі. Піраміди збудовані з великих пісково-вапняних бльоків. До нутра пірамід провадять підземні тунелі. У підніжжя гори збереглася старинна святиня і 20 м. висока статуя Сфінкса. Трохи вище є входи до катакомб, де жили невільники. Крім трьох великих, є ще шість малих пірамід; вони старші на 1.000 років від великих пірамід. У стіп гори хитрі араби не так для вигоди туристів, як для власної користи випозичають коней, ослів, верблюдів. Я вибрав верблюда. Але скоро переконався, що зробив помилку. бо мої друзі, що випозичили коней, вже давно були на вершку гори та фотографували з усіх боків піраміди й один одного. Дехто навіть встиг нав'язати нові знайомства з якоюсь групою туристів, а я ще не доїхав до половини гори. Сидячи на верблюді, я зрозумів, чому цю звірину називають кораблем пустині. Верблюд, переступаючи з ноги на ногу, колише, неначе корабель під час непогоди, і мало бракувало, а я був би захворів на морську хворобу. На лихо я ще зіткнувся в половині гори з довгою валкою лімузин, у яких сиділи якісь більші шишки. Спереду на мотоциклях їхала ескорта і трубила на цілий голос. Араби й туристи порозбігались на всі сторони, залишаючи вільну дорогу. Я намагався з'їхати з дороги, але верблюд пре просто під гору. У тому місці була така вузька дорога, що ми не могли розминутися. Затрималася колона лімузин, зіскочив з мотоцикля поліцай і по-арабськи кричить до мене, а я до нього по -українськи. Вкінці він відтягнув верблюда на край дороги і колона авт рушила, залишаючи за собою хмару пороху. Через це настрій у мене зіпсувався, але коли я виїхав на гору, зіскочив з верблюда і глянув довкола, то злий гумор відразу перемінився в захоплення. З одного боку гори побачив я село Ґізе, з другого в зеленій долині маєстатично плила ріка Ніл, а з іншої сторони, як далеко сягав зір, простягалася пустиня.

На другий день ми вибрались автами на пустиню. Ми їхали не гіршою дорогою, як „гайвей" Нью-Йорк — Чікаго. По обох боках дороги тільки піски й піски, ніде не було видно оаз, ні сіл. Час до часу ми зустрічали на джіпах військові патрулі. Деколи минали місця, обведені колючим дротом, де було кілька дерев'яних бараків і групи працюючих робітників. Робітники на пустині? Це члени екскурсії, що шукають нафти, свіжо відкритого багатства Сагари. Відколи французи в 1956 р. в районі Едєле (недалеко альжирсько-лібійської границі), а пізніше на захід від нього в Тікентурін знайшли нафту, від того часу на 8 міл. кв. км. території Сагари, від Атлянтику по Ніл і від гір Атлясу до Середземного моря почалась „гарячка нафти". Це була Компані де ресерч е д'експльорасіон де петроль о Сагара, що знайшла наф-

(Закінчення на 19-ій стор.)

Микола Денисюк

Політичне інтерв'ю з О. Бойдуником

Розмова з інж. О. Бойдуником у редакції „Овиду"

Націоналістичні фракції (ОУНс, ОУНр та ОУНз) не приймають участи в УНРаді, мотивуючи, м. ін. своє становище непередрішенством в її політиці. Проте середовище УНРади опрокидує ці закиди, заявляючи, що нема ані фактів, ані документів, що їх підтверджували б.

З уваги на велику контроверсійність в аргументації обидвох сторін наше громадянство не має докладно з'ясованого погляду на це питання, що серед загалу поширене здебільша в емоційному аспекті.

У зв'язку з цим ми мали інтерв'ю з теперішнім головою УНРади І. Багряним (гл. „Овид" ч. 4, 1959 р.). Користаючи з відвідин нашої редакції колишнім головою УНРади інж. О. Бойдуником, ми в політичному інтерв'ю з нашим Гостем повторили м. ін. питання поставлене передше п. І. Багряному:

ПОЛТАВА

(Закінчення з 18-ої стор.)

ту. У цій компанії французька держава має більшість акцій. Натомість голляндсько-англійська Роял Датч Шел посідає 35% акцій, а Пан-Америкен Петролеум Ко. дістала дозвіл на експлуатацію території, яка рівняється 8.500 кв. км. Ця компанія є відділом Стандард ойл оф Індіяна, що співпрацює з Франко-Вайомінґ Ко. Навіть така компанія, як трансворльд Петролеум, є заінтересована Сагарою. Не зважаючи на те, що кошти продукції нафти з Сагари є шість разів більшими від ціни нафти з Близького Сходу, експлуататори Сагари мають підтримку всіх французьких політичних партій. Свого часу соціялістичний міністер Сагари Макс Лежен в уряді радикала М. Б. Мануріс сказав таке: „Нова ера для Франції почалась. На нафті Сагари відбудуємо великодержавність Франції". Яку позицію заняла в справі нафти з Сагари французька комуністична партія? Вона мовчала, бо мовчати наказала Москва. Москві здається, що ліпше буде, коли нафту Сагари буде контролювати Франція, а не ЗДА.

Пустиня зовсім нагадувала мені море. В деяких місцях рівненька і гладенька; часом пофалдований пісок виглядав як хвилі на морі, іншим разом високі горби нагадували море під час бурі. По кількох годинах ми доїхали до бази Сагара Сіті. При оазі летовище, а серед піль модерний будинок, в якому примістився готель-реставрація. У великій залі з холодним повітрям чорні суданці в білій арабській одежі подають холодну кока-колю або гарячу мокку. Наш провідник повідомив, що за хвилинку буде заходити сонце. Ми вийшли на веранду. Прекрасно виглядає захід сонця на пустині. Коли сонце зрівнялося з пустинею, тоді небо й піски покрились помаранчево-фіолетними кольорами. Але коли сонце сховалось за видноколом, відразу зробилось темно і холодно і ми вернулись до готелю. Ми засіли до вечері, а оркестра „для розваги" гостей грала мелянхолійні арабські мелодії.

Питання: — На чому в основному базуються закиди під адресою УНРади приписуваної їй непередрішенської політики?

Відповідь: — У Вашому питанні є деякі неточності, що дуже часто виринають при розгляді питання політики УНРади і „непередрішенства". Питання, на мою думку, повинно звучати так: на чому базуються закиди під адресою Державного Центру УНР в екзилі, що приписують йому пристосування до непередрішенської політики АКВБ? Бо такі і лише такі закиди робить Провід Українських Націоналістів і Організація Українських Націоналістів. У цій справі вже стільки сказано і написано, що ледве чи можна сказати ще щонебудь нового. Ці закиди базуються на основі того, що Виконавчий Орган УНРади дав свою згоду співпрацювати з непередрішенським АКВБ, а Президія УНРади цю згоду затвердила.

П.: — Які заіснували конкретні факти, що на їх основі можна кваліфікувати політику УНРади непередрішенською?

В.: — Відповідаючи в дусі змодифікованого мною Вашого першого питання, можу сказати, що те пристосування, згоду і співпрацю з непередрішенським АКВБ підтверджують такі факти: в Радіовисильні (тепер) „Свобода" і в Інституті Вивчення СССР в Мюнхені, що є інституціями непередрішенського АКВБ, у висліді договорення відповідних ресортів Виконавчого Органу УНРади з керівними чинниками АКВБ, чи тих його інституцій, деякі члени Президії і Виконавчого Органу, а то й „рядові" члени УНРади працюють у цих інституціях. Дальшим доказом є те, що, пристосовуючись до вимог непередрішенського АКВБ, Виконавчий Орган УНРади дня 9. травня 1955 р. прийняв, а Президія УНРади дня 28. травня 1955 р. затвердила проєкт співпраці з російськими політичними організаціями, про що нераз писали в пресі і що є загально відоме і що навіть недавно підтверджено в ульмівських „Українських Вістях", ч. 58., а в 1955 р. підтверджено в офіціозі УНДС „Мета", ч. 9. за 1955 р.

П.: — Які заходи належало б поробити, щоб УНРада могла всебічно задовольнити наші політичні аспірації, і щоб могла успішно виконувати свої завдання в широкому діяпазоні української визвольної боротьби? Тут маю на увазі як її організаційну структуру, так і напрямні внутрішньої і зовішньої політики.

В.: — У визвольних змаганнях взагалі, а в тому й у політиці, а зокрема у визвольній революційній боротьбі, де одинокими санкціями є моральна постава і тугість, треба мати на увазі не лише політичні аспірації, але також моральноно-психологічні моменти. Про це у нас часто забувають. Отже, „щоб УНРада могла всебічно задовольнити наші політичні аспірації" і морально-психологічні вимоги, Державний Центр УНР в екзилі мусів би офіційно, формально і фактично відмежуватися від співпраці з усякими приватними, чи офіційними „непередрішенськими", чи їм подібними чинниками, байдуже якого, національного, чи міжнароднього характеру. Це є вимога і передумова збереження ролі Державного Центру, його поваги і престижу. Далі, УНРада мусіла б бути основно переформована так, щоб до неї могли належати всі українські політичні угрупування, не зважаючи на їхні ідеології, і так реорганізована, щоб була запорука, що не повторяться помилки нашого пристосуванства, яке було вже в нашій історії, а тепер є причиною кризи.

ПОПУЛЯРНА РАДІОПЕРЕДАЧА
В ЧІКАҐО
п. н. « ГОЛОС СВОБОДИ »

EV 4- 5343 Л. і С. САМБІРСЬКІ 2243 W. THOMAS STR.

2 рази в тижні: — П'ЯТНИЦЯ — СУБОТА — Год. 6:30 вечора

WHFC 1450 — FM 97,9

ПОДАЄ :

Міжнародний політичний огляд і коментарі, вісті з України, новини з українського громадського життя, передачі для дітей і молоді, літературно - музичні авдиції, гумореси, спортову радіохвилину, передачі про Україну англійською мовою, виступи представників Товариств, календар імпрез, інтерв'ю, оголошення купців і промисловців та інші цікаві новини.

С. Самбірський виробляє забезпечення на доми, меблі життя і т.п.

Інж. Осип Бойдуник між співробітниками нашого видавництва: Зправа на ліво: мґр. І. Боднарук, О. Дацко, Анна Денисюк, інж. О. Бойдуник, інж. М. Главач і М. Денисюк

П.: — Ваше політичне середовище (ОУНс) рекомендує, а в теренових загально-громадських організаціях виявляє навіть поважну ініціятиву за скликанням Світового Конґресу Українців. Які конкретні завдання громадського і політичного характеру намічається для цього Конґресу?

В.: — По-перше, Організація Українських Націоналістів (ОУН), до якої належу, ніколи не міняла своєї назви, ані нічого до неї не додавала. У назві Організація Українських Націоналістів (ОУН) міститься все, і революційність і солідаризм, тобто і „р" і „с", тому не треба зазначати це окремо в назві.

— Коли йдеться про завдання Світового Конґресу Українців у вільному світі поза межами України, то вони вже також кількома наворотами були з'ясовані на сторінках паризького „Українського Слова", а також і тепер в моїй доповіді в Чікаґо „Що і як далі". Те з'ясування майже всеціло сходиться з резолюцією УІ-го Конґресу Українців Канади, в якій сказано: „Добро української справи вимагає об'єднання всіх українських національних громадських організацій у всіх країнах для координації праці та збереження духово-культурної єдности". І саме такий Конґрес повинен би розглянути й устійнити методи й засоби збереження цієї духово-культурної єдности, а також створити Світовий Союз Українців, який, як постійний орган, координував би працю громадських організацій у всіх країнах. Завдання політичного характеру такого Конґресу обмежувалися б до маніфестації політичних аспірацій і визвольних змагань українського народу, а завдання Союзу в тому питанні виявлялися б в **допомозі** цим змаганням, бо визвольною політикою керували б політичні чинники.

— Обмежувати завдання Світового Конґресу Українців до самої маніфестації, як це дехто пропонує, було б зайвою витратою часу і гроша, бо такі маніфестації, з таким самим успіхом може улаштувати кожний терен, чи й місцевість у поодиноких країнах.

П.: — Чи є підстави припускати, що Світовий Конґрес і Світовий Союз Українців мав би бути противагою до Державного Центру УНР в екзилі, чи взагалі мав би характер якогось політичного центру?

В.: — Такі припущення і підозріння, що їх дехто видвигає позбавлені всяких основ. Як статті в „Українському Слові" щодо цього питання, так і резолюції УІ-го Конґресу Українців Канади виразно підкреслюють, що Світовий Конґрес Українців, як також Світовий Союз Українців мали б мати характер суто суспільно-громадський для координації праці суспільно-громадських організацій поза межами України у вільному світі. Політичні ж організації і центри мають завдання суто політичного характеру в дослівному значенні цього слова, і що найважніше, є не для еміґрації, чи українців поза межами України, але й для українського народу в Україні.

П.: — Чи не змогли б Ви поінформувати про теперішній стан взаємовідносин між націоналістичними фракціями?

В.:— Взаємовідносини між націоналістичними угрупуваннями під сучасну пору є льояльні з нахилом до співпраці, чи координації праці. Чи до такої співпраці дійде і в якій формі, про це ще передчасно говорити.

Вернер фон Гайденштам

ПОЛТАВА

(Продовження з „Овиду" ч. 7 (105)-го 1959 р.)

Зі смерканням почався похід без гуку бубнів та із звиненими прапорами. Ноші короля покладено серед дерев під охороною ґвардії. Від поля було чути, як ворог ударяв по палях, немов по шибеницях, ждучи жертв. Ці колись горді відділи Карлових вояків мали невеликий запас пороху і куль, що могли стріляти хіба з чотирьох лихеньких гармат. Почувши удари ворожих молотів так близько, багато шведів налякалось. Дехто давав дуката за ковток горілки. На небі виглядав молодик. Сідлали коней і вояки держали рушниці й мушкети напоготові. Над одним полком піднявся притишений гомін. Це духовник давав причастя. Йому приходилося намацувати лівою рукою, щоб донести чашу до уст тих, що стояли навколішках. Довкола ношів, перед якими король застромив свою шпагу, розмістилися генерали, загорнені в плащі. Піпер сидів на бубні під деревом. Вони почали з королем філософічну розмову, щоб розігнати невеселі думи. Король сидів у крузі вчених, навчаючи їх, немов учитель у школі, а Левенгаупт, старий перекладач з латини, почав читати латинські вірші.

Замовкши, він узяв смолоскип з рук одного з лакеїв і освітив короля, якого голова зісунулася набік. Піпер і генерали встали, забуваючи свою приховану ворожнечу. Вигляд сплячого короля видався їм незвичайно гарним. Його капелюх лежав на колінах, а покривало зсунулося на хвору перев'язану ногу. Його змарніле і виснажене гарячкою обличчя, із слідами відморожень на щоках і носі, стало худшим, твердшим і більш непохитним, як передтим. Пожовклий і спітнілий, він виглядав передчасно постарілий. Його губи ворушилися.

Королеві снилося, що він бачить безконечну чергу глумильників, що хихочучи, скоро проходжуються довкола нього і заслонюють обличчя рукою, щоб не показати йому, що вони сміються з нього. Одні були зелені, мов вода, другі червоні або сині, мов засвічені ліхтарні. Накінець на гнідому коні висунувся чоловік високого росту, від стіп до голови вбраний у чорний припорошений шовк.

— Забирайся геть, ти, лисий кульгавий шведе! — закричав він, вибухаючи сміхом. - На цьому самому місці, тому триста років орди Тамерлана змасакрували з'єднинені війська Заходу. Що ти зробиш мені і моїм масам народу твоїми здесяткованими полками і чотирьома гарматами ? Мої люди — злодюги і п'яниці, вони в мене менше варті, як цвяхи в дошці, але в мене подостатком таких цвяхів. Я будую корабель, який перетриває тисячоліття і нині я такий сам, як був у доках Саардаму. З мене ніщо більше, як тесля. Мільйони і мільйони будуть благословити мій твір.

Король хотів відповісти, та його язик був спаралізований. Левенгаупт приклякнув перед ним і легенько положив руку на його плече.

— Вельми милостивий Пане, починає світати. Я взиваю Господа опікуватися особою і діями Вашої Величности.

Проміння ранку заблисло між деревами. Король відкрив очі. Він ухопив свою шпагу. Він помітив тих, що стояли біля нього, бородатого духовника галебардників Нордберґа, і всіх своїх слуг. Його обличчя змінилося. Він дав знак головою із величністю і стриманим холодом... Але сон оставав у його думках з повною виразністю. Йому здавалося, що й другі мусіли це помітити.

Що таке королівство? Твір випадку, земельне володіння з фортецями на окраїнах! Спори й битви пересувають межі.

Коли ти, царю, володар мільйонів душ, чи ж ти не володар самому собі?

Господь може зробити таке, що одного дня люди не будуть питати про велич держав, але про самих людей зокрема. Коли я переможу тебе одного дня, твій корабель стане в огні і ніщо не лишиться з нього, хіба попіл. Коли ж ти розіб'єш мене і мою армію, ти здобудеш тріюмф тільки над моїм чином.

Левенгаупт узяв Кройца за рам'я і меланхолійно прошепотів йому в ухо:

— Дорогий брате, понуре передчуття не покидає мою душу. Може бути, що ми ніколи не віднайдемо себе під Господнім небом. Ти чуєш, як польовий маршал клене упляндців! Гилленкрук не хоче навіть іти до нього за наказами. Ти відволікаєш теж. Глянь, як Піпер згорда дивиться на нас!

Шведи завжди дивляться на себе згорда. Ось длячого вони згинуть одного дня і їх ім'я буде стерте у сім'ї народів. Наші діти в дев'ятнадцятому або двадцятому поколінні діждуть цієї години. Сьогодні тільки початок цього.

— Хай Господь простить тобі те, що ти говориш. Я ніколи не бачив таких героїв Бога, як шведи, і не бачив ніколи народу, якого військо

Мазепа і Карло XII — на Дністрі (мал. з 1880 р.)

Картина шведського маляра Ґустава Цедерстрема

мало б менше самопевности в самоволі і менше загарбницьких рук. Тепер король дуже хворий, щоб нас довго задержати разом, хоч він видається самопевним, немов молоденький корнет. Безтурботність він дістав з уродження, якою боги наділюють своїх улюбленців, але тепер...

— Тепер?

— Тепер його охопило незбагнене бажання панувати над собою і лицемірством, яким вибранці долі підтримують себе, коли боги їх опустять.

Левенгаупт вложив капелюх на голову і витягнув шпагу, але він повернувся ще раз до Кройца та прошепотів:

— Може бути, що такі люди, як я із своєю дбайливістю за людей і Ґилленкрук із своїми компасами й редутами, та наїженими палісадами, не завжди зрозуміємо його добре. Ти, озброєний шпагою, насліпо слухаєш. Сьогодні ми можемо ще всі сповнити своє завдання, бо я передбачаю, що той, хто житиме ще цього вечора, буде завидувати своїм братам, що відійшли в царство небесне!

Вершники вискочили на сідла. Левенгаупт долучився до своїх піхотинців. Вони при світлі світанку дивилися на поле бою, що чекало їх. Це був спопелілий пустир без квітів і стеблинки трави, що між купками дерев переходив у дикий степ, такий рівний, що по ньому можна було вигідно тягнути ляфети.

З московських редут виїхав їздець у червоному. Він вистрелив із пістоля. Тоді ворог дав наказ бити у всі бубни за окопами, на яких роїлося від безлічі вояків, прапорів, катапульт та гармат. Музика всіх шведських полків зразу відповіла. Неприборканий Аксель Шпарре і Карл Ґустав Рос кинулися із своїми полками перед армію і почали атаку. Коні іржали, тріскала упряж, рушниці і шпаги бряжчали, пилюга і піл так рясно падали на кущі, що зникла зелень листя.

Король післав Кройца на ліве крило, щоб піддержати побідного Шпарре, і кінnота ворога була змушена втікати за здобуті вали по стороні багнистих берегів Ворскли. З другого боку Левенгаупт наступав зі своїми піхотинцями і зайняв дві редути. Рівночасно він готувався атакувати багнетами ворожий табір з півдня. Там було таке замішання, що жінки почали запрягати коней до таборових возів, але сама цариця, двадцятикількарічна жінка високого росту, з повною груддю, білим чолом і рум'яними щоками стояла серед ранених з перев'язками і жбанами з водою, гордовито виявляючи спокій.

Генерали зібралися довкола ношів короля, що стояли недалеко остґотських піхотинців, поблизу мочара. У цьому місці заряджено постій. Генерали почали ґратулювати Його Величності з низькими поклонами і глибокими реверенсами, бажаючи нового успіху. Тоді, як лакей Гультман проціджував воду і наливав до срібного пугаря, король сказав:

— Генерал-майор Рос оточений і ось чому польовий маршал задержав інші частини, але Ляґеркрону і Шпарре післано на тили, щоб помогли Росові і небавом він повинен тут бути.

Так армія на короткий час припинила бойові дії, але скоро Шпарре прибув, оббризканий кров'ю, оповідаючи, що не міг перебитися через переважаючого числом ворога. Тоді військо почало безпляново маршувати сюди й туди, а офіцери не знали, куди треба їх повести. За цю хвилину, як шведи витрачали час, москалі похопилися. Нагло Левенгаупт почав наступ, спрямовуючи в ліс, де зупинилися ескадрони Кройца. Він поставив своїх піхотинців у лаву для атаки. Ніхто не знав, звідки він дістав

цей наказ, а польовий маршал Реншільд, не пам'ятаючи себе зі злости, почвалав аж до ношів короля, поруч якого посувалася ґвардія.

— Чи це Ваша Величність дала наказ Левенгауптові поставити піхоту в лави перед ворогом?

Непокірливий тон, яким він виголосив ці слова, збентежив короля. Він побачив, немов у промінню раптом відкритої сліпої ліхтарки, як холодно і з утомою його найближчі улюбленці споглядали на нього.

— Ні, — відповів він через хвилину, але почервонів, і всі зрозуміли, що він говорив неправду.

Тоді в люті польового маршала зник останній промінчик поважання і довір'я до нього. Він дозволив вихопитися заздрощам і розпачі, виплекуваній місяцями. Король, славний із своєї правдомовности, принизив себе, поступаючи,немов ранений рядовик, якого обвинувачують, і який незґрабно хоче викрутитися незручними вихилясами. Маршал не надумувався: прийшла година порахунків. Він не володів собою. Йому хотілося помститися, покарати і принизити. Він не хотів, щоб повірили, що він дав себе підвести цією брехнею. Він навіть не завдав собі труду, щоб говорити за прийнятою формою.

— Так, так — кричав з коня, — господар все рядиться так! Дай, Боже, щоб господар пішов за моєю радою!

Після цього він обернувся плечима.

Король лежав непорушно на ношах. Його образили перед усім військом. Боязкість і страх перед суперечками довели його до жалюгідного й нерозважного кроку. Його власні вояки чули, як він брехав, мов звичайний погонич. Не міг продовжувати своєї мови, щоб ще більше не наражати себе на сором. Приниження, що стягнув на себе, як людина, було для нього більш нестерпним, ніж навіть утрата корони. Хотів кинутись, скочити на коня і потягнути за собою здорові лави тих вояків, які ще вірили, що він є вибранцем Бога, але біль у нозі й ослаблення приковували його до лежака. Його щоки ще пашіли від жару гарячки і вперше шпага задрижала в руці. Він підніс її з трудом.

— Несіть мене наперед! — закричав він, — несіть мене наперед!

— Там ще нема кінноти, — нагло відповів Ґилленрук. — Чи можливо, щоб битва вже почалася?

— Тепер вони маршують, — відповів збентежений король, — і наступає ворожа піхота.

Тоді Ґилленрук поручив короля Божій опіці і всів на коня по стороні ґвардії, яка висунулася вперед і випалювала свої перші сальви. Вузол соломи на капелюсі був боєвим знаком, і серед гуку мушкетних пострілів, труб, гобоїв, бубнів, тулумбасів кінноти лунав окрик: „З нами Бог! З нами Бог!" Серед метушні зустрічалися давні військові товариші, ба навіть родичі, що колись весело сиділи поруч себе на весільних забавах або христинах. Вони посилали собі останній привіт. Там, де натиск був менший, капітани, поручники хорунжі маршували перед своїми батальйонами, бліді, мов смерть, вибивали крок під такт музики, немов би це було на параді на почесній площі перед давніми Трьома Коронами*). Вояки стискали долонями порожні порохівниці. Ґвардія йшла вперед збитою лавою з мушкетами на плечах під огнем редут; коли вона станула віч-на-віч з ворогом, люто потрясла клацаючи рушницями і схопила за багнети. Пилява і піт зробили її зовсім сірою, що годі було розрізнити зелені однострої ворога від синіх шведських, і шведи підіймали приклади проти шведів. Напереді драгунів Крузе корнет Квекфельт упав з коня, поцілений у черево, обіймаючи прапор. Капітана кавалерії Ріддерборґа, що цього ранку бачив смерть батька від кулі коло королівських ношів, винесли непритомного з рукопашного бою. На чолі ниляндського полку вбили полковника Торстенсона, а поручникові Ґилленбелеві куля прошила обидва щелепи, так, що можна було бачити наскрізь. У гайку поза драгунами Шконії хитався капітан Горн, якому розірвало праву ногу; його вірний джура Данило Лідбом піддержував його за пояс і втирав йому чоло. Мертвий кавалерист Пер Віндроп сидів на коні, тримаючи в руці торочки подертої компанійної хоругвки, а поручник Паулі, думаючи, що він тільки ранений, просив у нього пляшки з водою. На чолі кальмарського полку похилився полковник Ранк, поцілений у серце; майор Лейонгелм поліг з обірваною ногою, а на трупі полковника Сільвершпарре хорунжий Дюркло, щоб рятувати прапор, відбивався відламком своєї шпаги, поки сам не загинув. Половина вояків і підстаршин його полку лягла трупом довкола нього, як почесна сторожа. З полку Єнкепінґа, що першим наступав на редути, винесли раненого полковника, далі підполковника Нат ок Даґ і скривавленого майора Оксе; капітан Мермер обняв команду. Погружений ногами в пил хорунжий Тіґершільд закрив обличчя руками, кривавлячи з п'ятьох ран. Заледве четвертина людей полку могла ще держати зброю в руках. В цю хвилину проїздив польовий маршал, опанований надмірними почуттями, зверещав до Мермера:

— Де, до чорта, поховалися офіцери полку?

---

*) Назва вежі в давньому штокгольському замку, який згорів 1697 р. На вершку були три корони, що є теж у шведському гербі.

— Вони лежать ранені або мертві.

— Чому, до сто чортів, і вас немає серед них?

— Молитви моєї бабки випросили для мене Господню опіку; ось чому я живу і маю честь командувати цим полком, що сповнить своє завдання, як пристало на чесних вояків. Держіться, хлопці, держіться добре!

Полковник Врангель був уже мертвий і змінений не до пізнання, а його добровольці даремне старалися піддержувати його під пахи. Полковник Ульфшпарре, що провадив вестґотів, упав, схопившись руками за серце, а його майор, смільчак Свен Лагерберґ, упав від мушкетної кулі. Уся ворожа армія маршувала по ньому. Він чув на собі коней і ляфети гармат. Його тратували ногами, качали в поросі, забрудженому дотиком штивних трупів та умираючих, які стогнали, поки врешті якийсь драгун, теж ранений, не взяв його на свого коня і з милосердя не завіз до возів. Улюблені прапори, подіравлені кулями, ще лопотали чисельно над морем голов, гойдалися і хиталися, але вим'яті і пірвані на шматки, щезали один по одному. Упляндський полк, складений з людей із самого серця Швеції, справжніх шведів з долини Меляр, бився до загину. Його прапори, з хрестом над яблуком по рогах, вирвано із затиснених рук поляглих, а полковник Штернгук упав під списами, прикладами і шаблями козаків із словами:

— Ось час, коли нам треба сказати: Отче, наспіла година.

Полковник фон Пост і майор Анреп полягли майже поруч. Капітани Ґріпенберґ і Гюльгаммар, та поручник Ессен і три хорунжі, Фліґар, Брінк і Дібен, струнке й безвусі, мов діти, вже конали. „Держіться, хлопці, держіться добре!" кричали офіцери і вояки та падали одні на одних, аж трупи, рештки лахміття, дерен і пісок створили вал, на якому живі могли ще боротися. Мушкетні кулі і шріт свистали, ґранати і відламки тріскали, падали дощем на борців і на мертвих, а повітря було таке пересичине пилюгою і димом, що годі було бачити перед собою дальше, як на довжину коня.

Тоді ряди почали подаватися. Левенгаупт вийняв свого пістоля з кобури і націлився на своїх. Він погрозив і гукнув:

— Держіться добре, хлопці, хай святиться ім'я Господнє! Я бачу ноші короля!

— Коли король там, ми будемо держатися! — відповіли вояки.

— Держіться добре, хлопці, держіться добре!... З нами Бог! — говорив він сам до себе самого, щоб опанувати свої дрижачі кості, скроплені потом і кров'ю.

Та крок за кроком люди подавалися взад. Вершники пігнали взад з порубаними обличчями й руками, під час шаленої втечі один по одному наступаючи собі на п'яти. Під хмарою диму, що піднялася, вони побачили короля, як остав сам серед своїх мертвих галябардників, носильників і джур. Лежав на землі без капелюха, опертий на лікті, з хворою ногою, покладеною на поторощених ношах і вкритою плащем галябардника Оксегуфвуда, теж убитого. Його обличчя було суворе, замазане глиною, почорніле від пороху, але його очі блищали і він белькотав: Шведи! Шведи!

У здесяткованих лавах багато зупинилося, коли пізнавали його голос, бо їм видавалося, що навіть, коли б вони врятувалися тепер, самітний лиховісний голос звучатиме ще на їх смертному ложі. Він не міг піднятися; його піднесли на схрещених списах, як приреченого й безсилого хворого. Носії падали один за одним, але коли валилися з ніг, ще простягали свої закривавлені руки, щоб падінням не нарушити короля. Тоді майор Вольфет узяв його на свого коня, але й він поліг у свою чергу від зброї козаків, що його здогнали. Нога короля покладена на шиї коня, кривавила здорово; перев'язка розв'язалася й поволіклася в поросі. Гарматня куля, вистрелена з валів, обірвала одну ногу коневі, але галябардник Ґерта підніс короля на свого коня, а сам ранений їхав верхи на тварині з трьома ногами. Кавалеристи, що охороняли короля, ледве могли здержати ворога.

У тому часі Ґилленкрук бігав по побоєвищі і пригадував загубленим блукаючим воякам з різних сторін, щоб збиралися.

Вони відповідали йому:

— Ми всі ранені, а наші офіцери мертві!

Він зустрінув польового маршала Реншільда. У цей судний день не було різниці для нікого. Ґилленкрук з докором закричав до нього:

— Чи Ваша Ексцеленція чує пальбу на нашому лівому крилі? Там є група ескадронів, які уставляються. Прикажіть їм іти кудинебудь.

— Все йде наперекір! Вправді деякі слухають мене стегнами, але мало серцем... — відповів польовий маршал і повернув уліво. Тоді Ґилленкрук запримітив Піпера і панів з Канцелярії, що чвалували вправо. Чи ж би обі ексцеленції не попередили себе? Ґилленкрук кричав за ними, що вони ідуть просто на ворога. Вони не повернулися. Тоді він ударив по сідлі, зрозумівши, що терпець уже урвався і відтепер остається або неволя, або смерть.

Це вже не було побоєвище, що простягалося за ним. Із землі виріс непроглядний ліс, що маршував, його пні були людські істоти, а галуззя, — зброя. Він видовжувався і заповнював увесь обрій і не задержуючись, посувався на ранених і вмираючих. Це йшла армія царя, що перебирав

владу над своєю доменою і посвячував своє панування на майбутнє. Щораз ближче було чути приглушений несамовитий спів. Крок за кроком, мов на похороні, несли великий прапор між кадильницями, що гойдалися понад тисячами голов. На прапорі було намальоване генеалогічне дерево царя, оточене образами святих і завершене портретом самого царя, над яким зображено св. Трійцю.

Шведські втікачі зібралися довкола короля, коло возів, де вартували ескадрони шляхти і кілька інших полків. Король перев'язав ногу, трохи обтрусив пил, яким був покритий і сів у синій повіз поруч полковника Горда, теж раненого.

— Де є шамбелян Адлерфельт? спитав він.

Ті, що там стояли, відповіли:

— Його вбила гарматня куля зразу за ношами Вашої Величности.

Тоді в найбільшому безладі прийшов здесяткований делькарійський полк.

— Делькарійці, — спитав король, — де ваш полковник Зіґерот і майор Свінгуфвуд?... Де є веселий Дракен, що за справне атакування редути мав одержати у нагороду полк?

— Всі вони вбиті!

— Де тоді є Малий князь, і Піпер, і польовий маршал?

Ті, що стояли там, похитали головами і поглянули на себе. Чи ж мали б сказати йому всю правду? Чи ж мали б цього судного дня виявити йому його осамітнення? Чи мали б теж сказати йому, що його улюблена сестра Ядвіґа - Софія лежить у труні вже від половини року... без похорону? Ніхто не наважився.

— У полоні! — відповіли стиха.

— У полоні? Полонені у москалів? Краще вже в турків! Вперед!

Він зблід, але говорив спокійно, майже тріюмфуючи, із своєю невідлучною усмішкою на устах.

Один сивіючий вояк з-поміж делькарлійців шепнув своїм товаришам:

— Справді я не бачив його таким молодим і щасливим від дня Нарви, коли ми були зі Штенбоком. Для нього — це день перемоги.

Повіз покотився і шведський король поїхав перед своєю армією, що втікала в безладі й розпуці, перед армією гордих обідранців, стогнучих калік і кульгавих коней, під гуркіт бубнів, з розгорненими прапорами, начеб він відніс свою найбільшу перемогу.

(Закінчення в наступному числі)

Переклав **Роман Пачовський**

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ — РУСИ

Михайла Грушевського

XI томів у ціні $ 82.50 за цілість. Продаємо на догідні сплати

Замовлення слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.

2228 W. Chicago Avenue, Chicago 22, Illinois — U. S. A.

Микола Денисюк

1939 — 1959

Письменниця Ірина Винницька й письменниця Іванна Чорнобривець в редакції „Овиду"

У місяці листопаді 1959 р. мав я особливу приємність вітати у видавництві двоє Гостей, що з ними в'яжуться приємні спогади моєї початкової видавничної праці. Це були: письменниця мґр. Ірина Винницька-Пеленська з Австралії, членкиня Головної Управи СФУЖу, що відвідала наше видавництво в товаристві письменниці Іванни Чорнобривець, громадської діячки Сулими-Бойко, і політичий діяч, лідер ОУН інж. Осип Бойдуник з Европи. Зустріч з ними перенесла мене в недалеке минуле з-перед 20-ти років до початків моєї мандрівки по чужині й до початків моєї видавничої праці.

Залишивши рідні землі, окружною дорогою через Варшаву, я опинився 29. листопада 1939 р. в Кракові. Уранці того ж дня, ідучи із залізничої станції краківськими вулицями з наміром зареєструватися в Українському Комітеті біженців, подорозі на Старовісльній вулиці зустрів сл. п. д-ра Євгена Юліяна Пеленського, чоловіка нашої Гості.

Після дуже сердечного обопільного привітання, сл. п. д-р Є. Ю. Пеленський зразу надав нашій розмові ділового характеру, інформуючи мене:

— Проф. Кубійович одержав дозвіл на видавання українського щоденника „Український Голос". Я маю доручення зорганізувати українське видавництво. Реалізувати це доручення надзвичайно важко, бо ми не маємо жадних матеріяльних засобів, і нам треба скоро діяти, що б німці нас не випередили створенням німецького видавництва в українській мові. Добре, що вас зустрічаю. Ви нам допоможете зорганізувати фінансову базу. Я вас таки формально анґажую, очевидно, покищо без платні.

Ця неочікувана пропозиція поклала край моїм турботам про непевне майбутнє в невідрадних умовах чужини з великим невідомим дальшого розвитку воєнних подій. Вона навіяла мені віру й надію на можливість корисної праці, навіть на чужині серед воєнної хуртовини.

Сьогодні мені дивно, що цю тодішню пропозицію „організувати фінансову базу" для українського видавництва з українським щоденником в чужому Кракові я сприйняв із самозрозумілим тоді спокоєм. Я прийняв пропозицію професора Пеленського тоді без надуми з учнівською „покорою":

— Добре Пане Професоре!

— Лише ми з поспіхом мусимо починати і ще сьогодні нам треба зустрітися,— настоював професор.

— Кого Ви ще маєте наміченого до праці у видавництві? — спитав я.

— Маємо вже секретарку, також покищо на безплатному етаті.

— Цікаво, хто ця секретарка?

— Панна магістер Лідія Пашкевич.

Ще того самого дня впровадив мене проф. Пеленський в „урядування".

Не гаючи багато часу, я виїхав таки другого

дня з Кракова на рідні землі, на Лемківщину шукати там "фінансової бази для видавництва".

Першою зупинкою була Дукля, де добрий початок зробив місцевий адвокат лемко д-р Юліян Налисник, що очолює тепер у ЗДА Організацію Оборони Лемківщини—Західня Україна. Він став першим уділовцем видавництва і першим передплатником майбутнього українського щоденника в Кракові.

Головною моєю ціллю була тодішня українська "метрополія" на захід від демаркаційної лінії поділу сфери впливів німецької й сов'етської окупацій — Сянік. Тут голова Української Національної Ради д-р Степан Ванчицький (така була назва організації, що він її очолював) і його співробітники ще таки того дня влаштували мені зустріч з громадянством міста Сянока. Вістка про приїзд когось з Кракова після закінчення воєнних дій і то у видавничих справах, а зокрема про можливість появи українського щоденника, була неабиякою сенсацією в Сяноці.

Зустріч відбулася при масовій участі українців Сянока, а в тому втікачів з усіх земель Західньої України. Пройшла вона з великим ентузіязмом під знаком можливої появи вільного українського друкованого слова. Вона залишилася одним з найкращих моментів мого життя. Я був розентузіязмований разом з усіми учасниками і виголосив тоді можливо найкращу дотепер свою промову. Це була перша моя зустріч із українським читачем. Я набрав тоді віри й до сьогодні не розчарувався в носієві української видавничої культури, в українському читачеві. Цей успіх вирішив про нову мою професію українського видавця, що її з приємністю виконую без перерви 20 років із зачерпнутим ентузіязмом в українських лемків ще в 1939 р.

Два дні пізніше я мав подібну зустріч з українськими селянами — лемками в Команчі. З-поміж них коло десятка стало уділовцями видавництва та передплатниками заплянованого щоденника.

Після 5-ти денного побуту між нашими лемками, я вернувся до Кракова з не абияким трофеєм: із сумою 11.5000. злотих. У той час це була дуже поважна сума. Була вона великою приємною несподіванкою для проф. Пеленського, а ще приємнішою для проф. Кубійовича, коли він довідався, що його лемки започаткували так гідно фінансову базу для видатного пізніше Українського Видавництва в Кракові.

Скоро по цьому приїзді з Лемківщини відбулися Перші Загальні Збори Українського Видавництва. За голову Надзірної Ради був вибраний проф. д-р В. Кубійович, за з. голови інж. О. Бойдуник та за директора проф. д-р Є. Ю. Пеленський. Заступниками директора стали — Д. Чайковський і М. Денисюк.

Після Зборів доповнив нашу трійцю ще заступник директора ред. Богдан Чайковський і ми в такому комплекті започаткували формально працю краківського Українського Видавництва. Ми почали її негайним виданням букваря, до двох місяців видали майже для всіх кляс українські читанки, а по місяці появилося перше число українського часопису „Краківські Вісті". Його першим головним редактором був мґр. Борис Левицький. що на домагання німців по третім числі мусів був уступити з причини прав-

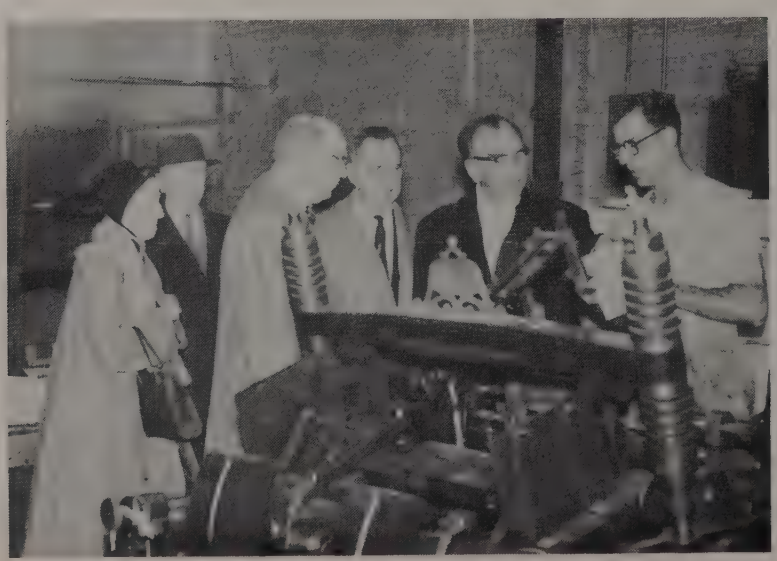

Інж. О. Бойдуник з нашими співробітниками у відвідинах переплетні в часі оправи Трилогії Богдана Лепкого. Зправа на ліво: Ст. Гузар — (керівник переплетні), інж. О. Бойдуник, М. Денисюк, О. Дацко, інж. М. Главач і Анна Денисюк

Під справним адміністравним керівництвом Анни Денисюк — сотні замовлень кожного місяця, в останньому часі, були полагоджуванні дуже швидко, на вдоволення наших покупців.

дивого реферування неуспіхів Сов. Союзу (тодішнього німецького союзника) на фіндляндському фронті. По році „Краківські Вісті" перемінено на щоденник (на назву „Український Голос" німці не погодилися), але крім щоденника появлявся надалі тижневик під тою самою назвою „Краківські Вісті". Його першим головним редактором був ред. Василь Качмар, що дуже скоро, також на вимогу німців, мусів був уступити за передовицю, цілком річеву статтю про Митрополита Шептицького (!), бо саму появу цієї статті німці вважали за провокацію свого совєтського союзника. Ці два випадки характеризують відносини серед яких приходилося редагувати ці два українські часописи в німецькій дійсности Генеральної Губернії. Завдяки мужності і гідній поставі українських журналістів, що працювали в щоденнику, під редакцією мґра Михайла Хомяка і в тижневику під редакцією лемка Юліяна Тарновича-Бескида й Петра Сагайдачного, ці два періодики ніколи не поступилися в українській національній гідності в користь окупанта.

Видавництво дуже швидко розвивалося, по році ми вже мали коло 60 людей платного персоналу. Початкові фонди поповнив нам позичкою, мабуть коло 25.000.00 злотих сл. п. проф. д-р Юліян Ґеник-Березовський (крім цієї позички, Покійний допомагав нам завсіди у плаченні поважніших рахунків хвилевими позичками). Видавництво розвинулося, завдяки великій тоді покупній силі української книжки.

Про цей драматично-романтичний етап дуже цікавої праці Українського Видавництва матиму ще нагоду писати окремо.

Тепер, тільки нав'язуючи до відвідин дорогих Гостей в Чікаґо, хочу згадати, що в одній ситуації інж. О. Бойдуник зайняв був таке становище, що мало поважний вплив на продовження моєї праці в краківському видавництві, а тимсамим і теперішньої видавничої діяльности.

По двадцяти роках, майже рівночасно, пп.мґр. І. Пеленська і інж. О. Бойдуник, учасники мого видавничого старту, відвідали тепер наше видавництво, також покищо на чужині в далекому від Кракова — Чікаґо.

Приємо, що відвідали вони видавництво в найбільше успішному році його продукції, заставши мене при реалізації двох монументальних видань: Повного Видання Творів Тараса Шевченка й Трилогії Мазепа, нашого великого приятеля і співробітника з краківського видавництва Богдана Лепкого. Це був дійсно дотепер найбільше успішний мій „видавничий" рік, бо в ньому продаж моїх видань перейшла вартість 100.000.00 долярів, при реалізації книжкової продукції, каталогової вартости понад чверть мільйона (250.000.00) долярів.

Мені було приємно цим похвалитися не тільки перед моїми Гостями, але роблю це й перед Читачами „Овиду" бо цьогорічний успіх видавництва вважаю не так моїм, але таки поважним досягненням української еміґрації. Успіх у тому, що ці видання появляються не тільки без будь-якої посторонньої підтримки але навіть без пожертв громадянства, а дорогою звичайного видавничого процесу з тривкою базою українського читача, доброго покупця української книжки. Такого доброго покупця книжки, як мають українці, не має жодна інша еміґрація.

СЕРЕД КНИЖОК

Roman Ilnytzkyj: DEUTSHLAND UND UKRAINE, 1934-1945, Tatsachen europeischer Ostpolitik — Osteuropa-Institut, Munchen 1958. Bd. I-II, 383 + 438.

..Роман Ільницький: Німеччина й Україна 1934 — 1945, (факти східньоєвропейської політики). Видання Східньоевропейського Інституту в Мюнхені 1958 р. 2 томи, ст. 383 і 438.

Працю Романа Ільницького, підготовану в Східньоевропейському Інституті в Мюнхені, під керівництвом сл. п. проф. Ганса Коха й опубліковану в серії видань Інституту, слід зарахувати до найвартісніших чужомовних публікацій про Україну та її вагу в східньо-европейській політиці. Яке зацікавлення викликала праця Ільницького в чужинних наукових і політичних колах, свідчить факт, що в 2 роки після появи її першого тому треба було видати його другим накладом.

Бо й І-ий том методологічною дбайливістю, змістовним зведенням порівнюючих фактів міжнародньої політики - увертюри до ІІ-ої світової війни,- оригінальною аналізою та об'єктивною документацією, має перевагу над ІІ-им томом.

Задумом автора було показати на історичних документах факти не тільки-увертюри до ІІ-ої світової війни, пейської політики, які попередили ІІ-гу світову війну, а далі її перебіг на українських землях, політичні концепції в міжнародній грі, що в її осередку була Україна, основний фактор у скомплікованій східньоевропейській проблематиці. Тому й текст своєї праці, яким автор попереджує зібрані документи, скромно називає чомусь тільки введенням-,форберіхтом', хоч насправді автор дає ясний синтетичний історичний перегляд подій і фактів ширше й часто незалежно від зібраних в додатку до кожного тому документів. Цих документів, до речі, можна було б і навести більше (напр. до польської й совєтської політики на українських землях між двома світовими війнами) та хронологічно й більше послідовно в пов'язані з текстом впорядкувати (порівн. прим. Пропам'ятну Записку Фравенфельда перед документом про Берестейський Договір, документи до подій на Закарпатській Землі після документів з першої окупації українських західних земель большевиками).

В 4-ох розділах першого тому обговорює автор 4 концепції східньоєвропейської німецької політики: концепцію Розенберґа, мінливі й у цілій своїй жорстокості притаювані пляни Гітлера, та дві, тільки теоретичні, несмілі, без ніяких шансів на реалізацію, колоніяльну концепцію згадуваного Фравенфельда й єдинонеділимську власовську концепцію німецьких покровителів бувшого совєтського генерала. Здається мені, що при цій нагоді добре було б для історичного порядку згадати передтим і про двох раніших авторів та їх політичні концепції щодо до східньоевропейської політики — Гавсгофера й П. Рорбаха.

У другому розділі першого тому подає автор характеристику української політики, її змагань, невдач і нищівного терору окупантів українських земель між двома війнами та впливу тих об'єктивних обставин на відношення української політики до спрямувань німецької політики кінця 30-их років. У цьому розділі перегляд подій на центрально-українських землях хоч і ясний, але дещо поверховний, бо й чужинний читач нині вже загально ознайомлений з фактами большевицької політики того часу, то краще було б і без видовжування цього розділу, радше вимовніше **підкреслити** хочаб дібраним порівняльно-цифровим матеріялом головніші моменти: русифікації, колективізації, однобічної індустріялізації України тощо. Додані до другого видання першого тому уступи про екзильний Уряд УНР і гетьманський рух, таки надто короткі (прим. без згадки все ж таки характеристичної т. зв. прометеївської концепції першого й прикметної ідеології В. Липинського другого).

Чи не найбільше оригінальний та найцікавіший ІІІ. розділ першого тому, в якому, головно на підставі по війні опублікованих документів німецької закордонної політики, документів з нюрнберзького процесу і ін. автор насвітлює ролю й вагу України, хоч і не згадану (її власним іменням) в тогочасній міжнародній грі. У прецизній аналізі автор приводить приклади хитрого вигравання Гітлером української проблеми то для принади, то для залякування Польщі й Совєтської Росії, використовування її в маскуванні своєї східньоевропейської політики в його міжнародніх розграх з Англією й Францією.

На тому тлі розгляду міжнародніх подій напередодні ІІ-ої світової війни, автор теж вияснює, чому такий малий окраєць України — Закарпатська Срібна Земля стала нагло в орбіті загального міжнароднього зацікавлення й такої пильної уваги.

Зокрема тонко проаналізовує тут автор короткозору політику Польщі, що так легкодушно йшла по лінії принад і обману німецької політики, що так фатально на ній відтак помстилася.

Не доцінювали, бо й не розуміли ваги скомплікованих східньоевропейських відносин і українського в них фактора, як Англія так Америка в своїх коливаннях між примирливою політикою для святого спокою та між нездицидованим й маскованим гейби потуранням обманній німецькій політиці „вільної руки' на сході Европи. Нездецидованість і просто хаос у східньоевропейській політиці Франції насмілювали Гітлера перетягати струни й легковажно творити біснуваті пляни власної східньоевропейської політики.

Автор вдало тут, без власних слів, дає можливість кожному вдумливому читачеві робити висновки й порівнюючу теж оцінку настанови української політики до добре маскованих німецьких плянів на Сході Европи напередодні й на поатку ІІ-ої світової війни. Мені здається, що не тільки в тому розділі, а й для цілої окремої теми напрошується докладніше прослідження фактів тої прикметно-недомовлюваної англійської політики ‚вільної руки' німцям на Сході Европи, не тільки на підставі документів німецької закордонної політики й приведених автором наївних рапортів польських амбасадорів про українську політику Гітлера. Важне було б докладніше перевірення й приведення таки більше оригінальних прикладів тогочасної англо-французької політичної думки хочби й закамуфляжених статтей тодішньої західньої преси.

У четвертому розділі переповідає автор події, що впливали на формування політичної орієнтації українського громадянства і його зорганізованих партій безпосередньо перед війною, про першу наглу окупацію західньоукраїнських земель большевиками, німецьку політику на північно-західніх землях в т. зв. Генеральній Губернії та про розлам в українському націоналістиному таборі.

Другий том присвятив автор подіям ІІ-ої світової війни на українських землях і їх документації. У першому розділі дає автор ширший перегляд теоретичного, переходового пляну Розенберґа політичної перебудови Східньої Европи після розвалу Совєтського Союзу й воєнної його окупації, та практичне перекреслення пляну трирічною неволею німецької окупації, за зовсім протирічним пляном Гітлера-Гімлера-Герінґа.

Два слідуючі розділи присвячує автор передусім історії українського резистансу та його зовнішнього й внутрішнього політичного підложжя. Тут автор оцінює події й кроки передових українських політичних ді-

ячів, деколи із суб'єктивних позицій, як одної групи націоналістичного табору й важко йому втриматися в можливих межах об'єктивного історика. У деяких випадках він і послуговується споминами товаришів, писаними вже надовго після війни, в роках міжпартійної боротьби й взаємообвинувачень.

У додатку цінні й у цьому томі документи жахливого лихоліття, хоч їх ще важно було доповнити й визбирати хочби в дальших томах та передати історії для безпристрасної, об'єктивної оцінки.

В обох томах зібрана бібліографія й доданий індекс.

Праця автора є цінним і актуальним вкладом в політичну літературу східньоевропейської проблематики й разом з тим поважною інформацією наукового й політичного світу про місце й вагу України в помилках недавньої історії й сучасних комплікаціях міжнародніх змагань.

Цією працею дав теж автор цінну леґітимацію своїм власним амбіціям політичного діяча так, як це буває в доброму стилю всіх державних мужів, що пильно студіюють свої власні й чужі помилки і заставляють до призадуми та науки з історії тих, що її шукають, хочуть і здатні в неї вчитися та свідомі своєї перед нею відповідальности про майбутнє.

І. Витанович

Софія Парфанович: Люблю Діброву (нариси і оповідання). Видання автора, Дітройт, 1959, ст. 128. Обладинка Я. Дибовського.

Софія Парфанович почала літературну діяльність ще в передвоєнних роках, але ширшому загалові вона була знана тоді передовсім як лікарка. На еміґрації вона пожвавлює свою літературну продукцію, опубліковуючи кілька цікавих творів. Між іншими, найціниші ті, яких темою є життя природи й тварин. До цього тематичного циклу належить її ‚У лісничівці' та недавно опублікована книжка ‚Люблю Діброву'. Але тоді, коли в збірці ‚У лісничівці' авторка ретроспективною методою в спогадах відтворює фрагменти української природи в бойківських лісах, предметом книжки ‚Любдю Діброву', є вже американська природа.

Своєю творчістю С. Парфанович збагачує дотепер слабо заступлений в українській літературі жанр з виключно природничою тематикою. Як це й не дивно, але українські письменники, хоч і люблять природу й описами природи рясно переплітають свої твори послуговуючись ними, як композиційним засобом, саму природу, як окремий сам для себе феномен, лишають, назагал поза полем своєї уваги.

С. Парфанович належить до тих нечисленних українських письменників, що глибко й ніжно люблять природу, спостерігають її бистрим оком знавця та описують з любов'ю поета.

Її книжка ‚Люблю Діброву', це, як каже сама авторка в передмові, частинно хроніка відпочинкової оселі недалеко Дітройту, набутої новоприбулими українцями не тільки ради недільного відпочинку, але й на те, щоб дати молоді пригоже для таборування місце.

Крім цього ‚Люблю Діброву' — це також писаний пам'ятник різноманітним жителям цього невеличкого закутка американської землі, що заселювали його до приходу нових власників.

Цій збірці дала авторка підзаголовок ‚нариси й оповідання'. Тут слід зробити застереження щодо другої частини цього заголовка, бо книжка містить виключно нариси репортажного характеру, схоплені зблизька, з безпосередньої обсервації подій на відпочинковій оселі. Деякі із цих нарисів написані вмілою рукою досвідченого літератора, особливо ті, що їх герої взяті з тваринного світу. Тут не важно, чи авторка говорить про їдовитого змия тарахковця, черепаху, вивірку, ластівок, чи фазанят, про них усіх пише вона з однаково теплим почуттям, спостерігаючи при тому багато цікавих деталів, на які напевно не звернув би уваги непоінформований обсерватор, чи те, як вуж вилазить із старої шкіри, чи як ластівки вчать своїх молодих літати, чи про вигляд і звички черепахи тощо.

Неменше спостережлива авторка і в передаванні краси краєвидів. Під її пером вони напоєні соковитими барвами і пульсуючим, мінливим життям. Найближча авторці, очевидно, перще людською рукою: ‚Так хащі жили вісна краса природи, недоторкнута своїм життям. Поплутані — замотані вони шелестіли осокою й очеретом, цвіли дрібним синім фльоксом і білими нарцизами та дикими фіялками навесні, давали захист рідкісним оррідея — черевичкам...' і т. д.

Таких і подібних описів у книжці багато і хотілося б навести тут ще й інші фрагменти, бо вони є справжньою прикрасою сторінок ‚Люблю Діброву', але буде краще, коли любителі природи і поклонники пера С. Парфанович зазнайомляться з її книжкою безпосередньо.

Не так пощастило авторці з людськими постатями. У загальній картині вони вийшли досить розпливчасто, накинені невиразними, схематичними лініями. Вони позбавлені індивідуальних рис і, щоважніше, найсуттєвішого атрибуту людини — дії. Вони здебільша поринають в неокреслених мріях, спогадах і, очевидно, ностальгії.

Ще найрельєфніше вийшла постать Петра, гуцула-робітника в ‚Діброві' , можливо тому, що неписьменний-, примітивний Петро краще вкладається в загальний пейсаж і ближчий до природи, серед якої живе.

Не така справа з іншими поселенцями ‚Діброви', що походять з кола близьких знайомих і, певно, авторчинних друзів. Писати хроніку про їхню діяльність, а тим більше, компонувати літературний твір із їхніх учинків та переживань, не маючи до цього потрібної перспективи ні в часі, ні в просторі, складне завдання.

Тому книжку ‚Люблю Діброву' можна уважати збіркою репортажів поскільки вона передає автентичні постільки, поскільки вона передає автентичні події та автентичні постаті. Зрештою — це збірка нарисів, часом на швидку руку зроблених ескізіїв, а не оповідань у повному розумінні цього літературного жанру в книжці нема.

— о.

Новий — появився вперше

великий роман

ПРІРВВА

Це найновіше видання

Видавництва

Миколи Денисюка

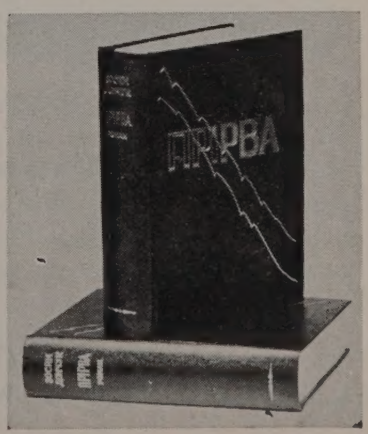

У МАЗЕПИНСЬКОМУ 1959 РОЦІ

ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА

ВИДАЛО 12 ЛЮКСУСОВИХ КНИЖКОВИХ ВИДАНЬ

4 томи Творів ТАРАСА ШЕВЧЕНКА (І, ІІІ, У і УІ)
6 томів Трилогії МАЗЕПА Богдана Лепкого
1 великий роман „ПРІРВА" Зосима Дончука
1 збірку нарисів „У ТЕМРЯВІ" Лесі Храпливої

УСІ ВИДАННЯ ПОЯВИЛИСЯ В ТВЕРДІЙ ОПРАВІ В ІМІТАЦІЮ ШКІРИ З ПОЗОЛОЧЕННЯМ, У ВИСОКОМИСТЕЦЬКОМУ ОФОРМЛЕННІ АРТ.-МИСТЦІВ:
Марії Гарасовскої-Дачишин,
Едварда Козака
та Оксани Мошинської.

Вартість проданих книжок видавництва в 1959 р. понад дол. 100.000.

У 1960 р. вийдуть друком 10 томів Творів Тараса Шевченка і 4 нові літературні твори.

За ближчими даними про появи видавництва слідкуйте в окремих оголошеннях.

Адреса видавництва:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.
2228 W. Chicago Avenue Chicago 22, Illinois, U.S.A.

NATIONAL SECURITY BANK of Chicago

1030 **WEST CHICAGO AVE.**

Він має повне довір'я вкладників і підприємців у Чікаго. Всі його поручають усім, бо знають, що це солідний банк, відомий із усебічних послуг, що їх виявляє однаково великим підприємцям, як і малим вкладникам.

Відкрийте собі ощадностеве конто в нашому банку ще сьогодні і переконаєтеся з власного досвіду, що наш банк — справді солідний банк.

Кожної хвилини служимо порадою в усіх фінансових справах.

Ваші конта забезпечені до $10.000.00.

Наш банк відкритий кожного дня в тижні з виїмком неділь і державних свят.

ЦЕ ВАШ БАНК

NATIONAL SECURITY BANK
OF CHICAGO
CHICAGO AND OGDEN AVENUES

НОВІ ПЛАТІВКИ «ЛОНҐ — ПЛЕЙ»

ВИДАВНИЦТВА «ХВИЛІ ДНІСТРА»

Дві нові платівки «лонґ-плей»: УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ПІСНІ у виконанні ІРИ МАЛАНЮК при співучасти Церковного Хору св. Варвари й симфонічної оркестри у Відні під управою комп. А. Гнатишина і УКРАЇНСЬКІ ЦЕРКОВНІ ПІСНІ також у виконанні Хору св. Варвари її симфонічної оркестри у Відні під управою комп. А. Гнатишина.

Ціна по $4.95 за платівку

Висилаємо також поштою

«CHWYLI DNISTRA» 2391 West 11th Street, Cleveland 13, Ohio

ФЕДЕРАЛЬНА КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА

„САМОПОМІЧ“

2351 W. CHICAGO AVE CHICAGO 22, ILLINOIS.

Телефон: HU.9-0520

ПРИЙМАЄ ВКЛАДКИ Й ДАЄ ПОЗИЧКИ

Позичаючи на авто, на меблі, на задаток хати, на ремонт дому чи ін. платите в Кредитовій Кооперативі «САМОПОМІЧ» лише дол. **48.75** відсотків від дол. **1.000.00** за один рік.

При цьому коштом **„Самопомочі”** забезпечується позичку до висоти дол. **10.000.00** на випадок смерти або цілковитої непрацездатности позичальника.

Беручи в „Самопомочі” кредит на авто і даючи на її зебезпечення свій тайтел (право власности) **не потребуєте ручителів.**

При цьому можете полагодити забезпечення авта від різних випадків.